

ც ი ს კ ა რ ი

1862

ი ჟ ნ ი ს ი.

წელიწადი შეეძეს.

წოდება თსზულებათა.

- I. —სიტყვა, კვირავსა ზედ, გაბრედ ეპისკოპოსისა.
- II. —თამარ, საქართველოს ბატონიშვილი.
(ისტორიული რომანი.) გრ. წმულობისა.
- III. —ლექსები სხვა და სხვა შეწერებისა.
- IV. —მოწმობა ქოთეანდელთაგანსა. თეიმურაზ ბატონიშვილისა.
- V. —სხვა და სხვა ანბანი. (იხილეთ მეორე გვერდზე.)

ცფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

სიტუა.

გვრიაგესა ზედა შემდგომად ნათლის ღებისა თქმული
ჭეთისის ჩეობ წელსა გაბრიელ კპისგოზოზისამიერ.

უფალმან ჩუტნმან იესო ქრისოემან გამო-
უცხადა თავი თჳსი სოფელსა და იწუო ქადა-
გება სახარებისა თჳსისა შემდგომად ნათლის
ღებისა იოანესგან იორდანესა შინა; სოლო
ზირუტლნი სიტუენი ქადაგებისა მისისანი
იუენენ ესენი: შეინანეთ რამეთუ მოახლგ-
ბულ არს სასუფეველი ცათა. პერმეცა, მრა-
ვალ გზის, ახსენებდა მაცხოვარი სიტუა-

თა შინა თჳსთა სასუფეველსა ღუთისასა
 და უსმობდა მსმენელთა შესვლად მას შინა
 და ვინაჲდგან წარსულს კჳრიაგესა შინა
 ჩუჴსნ ვიდღესასწაულეთ ნათლის-ღება იე-
 სო ქრისტესი, არ იქნება უდროო, დღეს
 ჩუჴსნ ვიფიქროთ: რაჲ არს სასუფეველი
 ღუთისა რომლითა მაცხოვარმან, ამ ჟამად
 იწუო ქადაგება თჳსი. და რა უნდა ჰქმნას
 კაცმან, რათა ეღიწოს შესვლად სასუფევე-
 ლსა ამას შინა.

რომელნიმე ქრისტიანენი შეცთომით ფი-
 ქრობენ რომელ სასუფეველი ღუთისა იქმნე-
 ბა მხოლოდ ცათა შინა, მომავალსა საუ-
 კუნესა შინა; გარნა მაცხოვარი არ იტუო-
 და: მოახლებულ არს სასუფეველი ცათა;
 გარნა არ შეაგონებდა მსმენელთა,
 რათა მიეღოთ სასუფეველი ესე და შეს-
 რულ იუვნენ მას შინა, არა მმანო,
 სასუფეველი ცათა არის და დაიწყება
 ქჴსენასა ზედა, კაცთა შორის, იგი არის

უხილავი, შინაგანი ცხოვრება კაცისა, ოდეს
 კაცი დაუმორჩილებს გულსა მისსა სიძარ-
 თლესა სხარებისასა, და ატარებს ცხოვ-
 რებასა თვსსა მსგავსად მცნებათა მაცხოვ-
 რისათა, ანუ ვითარცა აღკვხსნა მოციქუ-
 ლმა ჰავლეძ, «არა არს სასუფეველი ღუ-
 თისა საჭმელ და სასმელ, არამედ სიძარ-
 თლე. და მძდობა და სისარული სულითა
 წმინდითა (კორინ: იდ. იშ.)

ცხოვრებასა კაცისასა აქვს ორი კერ-
 რძო, ერთი შინაგანი უხილავი, მეორე გარ-
 ზეგანი ხილული. ჰირველსა შეადგენენ ეო-
 ველნი სულიერნი თვსებანი და მოქმედე-
 ბანი კაცისანი, ესე იგი ჰასრი, ფიქრი,
 განზრახვა, სურვილი, მიდრეკილებანი, სი-
 ვარული, ანუ სიძულელე, მსიარულება ანუ
 მწუსარება, ერთი სიტყვით ეოველი, რასაც
 კაცი გრძნობს გულსა შინა თვსსა; ხოლო
 მეორე არის ეოველი ხილული მოქმედება
 კაცისა: ლაპარაკი, მოძრაობა და სხვანი

გარეგანნი მოქმედებანი. ცხად არს რომელ
 უოველი გარეგანი მოქმედებანი კაცისანი
 და მთელი მისი გარეგანი სილული ცხოვ-
 რება დამოკიდებულ არიან შინაგანთა თუ-
 სებათა მისისა სულისათა, ესე იგი უოვე-
 ლნი საქმენი კაცისანი არიან ესრეთნი, ვი-
 თარნი არიან მისნი სულიერნი თვსებანი
 და მიდრეკილებანი, ვინაჲდგან კაცი მხო-
 ლოდ იმას იზამს და გამოაჩენს, რაჲცა
 აქჲს გულსა და გონებასა შინა. გარნა
 ოდესაც მაცხოვარი გვეტუჲს, მოახლებულ
 არს სასუფეველი ცათა, მიიღეთ და შედით
 სასუფეველსა შინა ღმრთისასა, ამით გვას-
 წავლის ჩქრნ რათა დაუმორჩილოთ გუ-
 ლი და სული ჩქრნი სახარებასა ღმრთისა-
 სს, რათა უოველი შინაგანი ცხოვრება სუ-
 ლისა იუოს დაწეობილი მსგავსად მცნება-
 თა სახარებისათა, ჰაზრნი და სურვილნი,
 თვსებანი და მიდრეკილებანი, სიუჟარული
 და სიძულილე, უოველივე დაემორჩილოს

სიტყვასა ღუთისასა. გარნა როდესაც შინაგანი ეოველი ჩუქნი ცხოვრება დაემორჩილება სახარებასა, მაშინ გარეგანიცა მოქმედებანი ჩუქნნი იქმნებიან კეთილნი, მაშინ მთელი ჩუქნი არსება შევა სასუფეველსა შინა ღუთისასა.

რა გქნა მეტეჯს ვინმე, დიას მსურს რომ მეც ვიყო მოქალაქე ღუთის სასუფეველისა, ვინ არ ისურვებს ამას; მარამ ცოდვა და უძლურება ჩემი არ მიშეგებენ მე: სოფელი და თვთ სოფცნი ჩემნი მაქმნებენ მე. ესე ეოველი უწუოდა მაცხოვარმან: ამისთვის სთქვა: შეინანეთ მოახლე-ბულ არს სასუფეველი ცათა, ერთი მხოლოდ არს ჰირობა რომლითა კაცს შეუძლია შევიდეს სასუფეველსა შინა ღუთისასა, მონანება, კაცსა რომელსა ისევ უყვარს ცოდვა, რომლისა გული აღქსებულ არს ბოროტითა მიდრეკილებითა მხოლოდ მონანებითა შეუძლია შევიდეს სასუ-

ფეველსა შინა ღუთისასა, გარნა რაჲ არს
 მონანება და როგორ უნდა მოინანოს კა-
 ცმა ამას გვასწავლის ჩუენ დღეს წაკით-
 ხულის სასარებისაგან მაგალითი ცოდვი-
 ლი დედაკაცის მონანებისა: ოდეს მაცხო-
 ვარი იყო სახლსა შინი სჯომონ ფარისე-
 ველისასა დედაკაცი იგი არა მიმხედველი
 მისა, რომ ცოდვა და სირცხული მისი
 ცხად იქმნებოდა ესოდენსა კრებასა შინა,
 დაჴარდა ფერხთა ქვეშე მაცხოვარისათა,
 ცრემლითა თჳსითა დაბანა ივინი და თმი-
 თა თავისა თჳსისათა წარხოცდა. იგი არ
 იტყოდა არცა ერასა სიტყუასა; მხოლოდ
 ოხურო მისი და ცრემლნი ცხად ჰყოფდენ
 თუ ვითარნი დაჰმძებული იყო სჯნიდისი
 მისი, ვითარ რცხუენოდა მას ცოდვსა
 თჳსისა. ვითარ ჰსწუსდა იგი უღირსებისა-
 გამა თჳსისა და ვითარითა მდუღარითა
 გულითა და სასოებითა გამოითხოვდა იგი
 ღუთისგან შენდობასა. ესრეთ უნდა მოინა-

ნო შენც ძმაო ჩემო; ესრეთ უნდა გრც-
 ხუწნოდეს შენც ცოდვსა შენისა, ესრედ
 უნდა სწუხდე უღირსებისა შენისაგან. უკე-
 თუ გსურს მოიგო სასუფეველი ცათა. სა-
 სუფეველი ცათა. ემსგავსება მდიდარსა და
 წარჩინებულსა ქალაქსა, რომლისა მოქალა-
 ქენი და მოვაჭრენი არიან ფრიად მდიდა-
 რნი და ჩინებულნი. შეუძლიაა გლახაკსა
 და ღარიბსა რომელსაჲმე გაეროოს მოქა-
 ლაქეთა მათ შორის და მიიღოს პატივი
 მათ თანა, უკეთუ პირუტყლად არ შეიძინა
 მან სიმდიდრე? ეგრეთვე უკეთუ ქრისტიან-
 ნებან არ შეიძინა სულიერი სიმდიდრე,
 რომელ არს სათნოება, არ იქმნება შერა-
 ცხილ შორის მოქალაქეთა სასუფეველისა
 ცათასა,

ახლა, ძმაო ჩემო საუვარელო, განიცა-
 დე თავი შენი, შესრულ სარა შენ სასუფე-
 ველსა შინა ცათასა, მიგიღიაა შენ მოქა-
 ლაქობა სულიერისა ამის სუფევისა, ანუ ვი-

დრე აქამოდე ღარბი ხარ შენ სულითა და
 ვერ შერაცხე თავი შენი შორის მოქალა-
 ქეთა ზეცეიერისა სუფევისათა; დიდი ხანია
 სასუფეველი ესე რეკს კარსა ზედა გული-
 სა შენისათა და ცდილობს რომ შევიდეს
 იგი მას შინა, გარნა ვაჟ თუ ვიდრე აქა-
 მომდე ვერ შედავს იგი რომ შენ აღგე-
 სრულებიოს ზირობა მონანებისა; ვიდრე
 აქამოდე ვერ შედავს რომ შენ უარ გეუო
 სოფელი და ცოდვა მისი, ნუ მეტუჯ აო:
 მე ქრისტიანე ვარ და ნათელს მიღებიესა
 მე მრწამს სახარება, დავდივარ ეკკლესია-
 ში და თავის დროზედ ვეზიარები. კეთილ-
 არს ესე ეოველი და არც შეიძლება უიმი-
 სოდ კაცი შევიდეს სასუფეველსა შინა ცა-
 თასა: გარნა შეიძლება რომ კაცმა ეოვე-
 ლი ესე აღასრულოს და მაინც არ იუოს
 მოქალაქე სასუფეველისა ცათასა; ვინაჲდგან
 თუძცა ამას ასრულებს, გარნა გული მი-
 სი მაინც დამორჩილებულ არს ცოდვისად-

მი მაინც უეჭარს მას სოფელი უმეტეს ღუთისა.

ძმაო ჩემო საუვარელო! მთელი გული და ცხოვრება შენი უნდა დაუმორჩილო სახარებასა; არ შეგიძლია ემსახურო ორსა ბატონსა, ესე იგი სოფელსა და ღმერთსა; ღმერთი არ მიიღებს ნახევარსა გულისა შენისასა; მას სურს, რომ მთელი გული და გონება შენი მას ეკუთვნოდეს და მთელი გული მას შესწირე. დიდ არს ძმაო და სანატრელ წოდება ესე შენი, რომლითა გიწოდა შენ ღმერთმან, რათა იყო მოქალაქე შენ სასუფეველისა ღუთისა. მაცხოვარმან დანერგა ქეჭვანასა ზედა სასუფეველი ესე და ჩვენ ქრისტიანეთა მოგვანდო განვრცელება განმტკიცება და განძლიერება მისი. თითოეული ჩვენგან უნდა იხმარდეს ყოველსა დონის ძიებასა, რომელ შეეწიოს განვრცელებასა სუფევისა მისისასა: უკეთუ ცხო-

ვრება შენი კეთილ არს და სათნო, უკეთეს სიტუტა და საქმითა შენ ცთილობა გაეზრცელო და გაამაგრო სუფევა ესე, მაშინ იცოდე რომ შენ ხარ მეგობარი ქრისტესი, ვინაჲდგან შენ იზამს საქმესა მისსა, შენ ხარ შემწე მისი; სოლო უკეთეს ცუდითა ეოფაქცევითა შენითა აბრკოლებ მასა შენსა, გამოჩნდები მტერი ქრისტესი, ვინაჲდგან შენ აღდგე შენობასა მისსა შენ აოხრებ სასუფეველსა მისსა. გვისა-როდენ მძანო ჩუენ ეოფელთა, ვინაჲდგან დმერთმან ჩუენ ქრისტეანეთა მოგვცა მოქალაქობა თჳსისა სასუფეველისა; გარნა ვეკრძალნეთ და ფსიხელ ვიქმნეთ რათა უღირსებითა ჩუენითა არ დავკარგოთ უმაღლესი ესე ზატივი.

თამარ საქართველოს ბატონის-შვილი.

(განგებულება.)

თავი 3.

1822 წელს მაისის ოცდა ოთხსა იყო ამაღლება.-
სადილს უკან, ახლად ამწვანებული ალუბარის მინდორი
დელამდა შავის ქუდებითა და თეთრის ჩადრებითა, უოკუ-
ლი, დიდით პატარამდე, იქ მიეშურებოდა ეკლესიაში
სამთლის ასართებლად და თამაშის საუერებლად. ტრიალს
მინდორზედ რიგობაზედ იყვნენ ჩამწკრიბულნი ოცამდე
კარანგი, და ამათ წინ. დაიყენილს ხალებზედ გროვად და
გროვად მსხდომნი თავადის შვილების ცოლები და
ბძლები, მძიმედ დაწითულნი და შემეუღლნი თვალმარგალი-
ტის ძეწკვებით, ხმეიერებდნენ საშინლად, ვითარცა ზღვის
დეღვას; ხოლო გასათხროვარნი ქაღნი ეფარათ დედებს

ანუ ზურგს უკან, ანუ ისხდნენ ნახევრად ახდელს კარავის
 სიღრმეში, სდაც ძნელად ჰსწავდებოდნენ ემაწილ კაცების
 თვალები მათ გასაშინჯავად. ერთი შუაყდ მდგომი დიდი
 კარავი, გარედგან ალიშ გადაკრული და ქეჭმედგან ქი-
 მანის შლებით გაკრული და ძირს უცხო სხლებით და
 დარებით მოფენილი, უმეტეს ყოვლისა მიიზიდავდა
 თვალთა და ყურადღებთა თავადის-შვილებისათა,—ეს
 კარავი ჭფრამდა საქართუქლას მეფის ღაშა გიორგის
 სასლობასა, და სსრათა მრავალთა ქალთა და რძალთა
 წარხინებულის გჳარისათა. ზირქული ადგილი მათ შორის
 ეჭირა მეფის დასა რუსუდანსა რომელიც ამწარტყნებით
 და მედიდურის ქცევით ცდილობდა აღუმატებინა მათზედ
 სილამაზე თჳსი, ვითარცა ფარშეკანგი სსრათა ფრანკე-
 ლთა შორის. —რუსუდანი იქმნებოდა იმ უამად ოცდა
 თოთხმეტის წლისა, მაგრამ თითქოს დროებას დაეკარგა
 მასზედ ძალა მოქმედებისა თჳსისა. მასი ელვარე სურმა
 გამოვლებულნი თვალები, დახრდილობულნი გრძელის
 წამწამებითა, და გამარასავით შეკრულნი შავი წარბები
 ახლად გუნდა აღებული, თეთრ წითლად ელვარება ზირის
 განისა მისისა, ორის ჩამოკიდებულის დაწკებზედ თმის
 გრგოლებით, ამტკიცებდნენ, რომ ამ ტურთას ნახვა
 ათისა და თხუთმეტის წლის წინად მეტად საშინო
 იქმნებოდა ემაწილის კაცებისათჳს, ვისაცკი რკინის
 გული არა ჰქონდა; ხოლო მისი აღსილნი შხარ მკერდი,
 რომელთა გედაც სიუხვით გადბანკოდა ზრქელი
 შავი თმის ნაწნავები, თითქოს ამიტომ მიეცა მისთჳს
 ბუნებასა, რომ კაცის კელი და თვალი არ მოშორე-

ბოდნენ მათ.—რუსუდანს გვერდით უჯდა თექვსმეტისა
ანუ ჩვიდმეტისა წლის ქალი, გამხდარი, ცოტად ფერ
მისდილი, თითქოს იდუმალის მწუსარებისაგან, რომელ-
საც შეამცნევდა კაცი მის თვალებში. ამ უმაწილს ქალს
თითქოს ჭქონდა ერთის შესხედულებით რაღაც მგზავსება
რუსუდანთან, მაგრამ მშუტწნიერების დამფასებელნი
ჭსდებდნენ მათ შორის დიდ განსხვავებას. წარმოადგი-
ნეთ ყოველი სილამაზე, რომელიც კი ამშუტწნებს ჭახუკა
ქალსა, ყოველი შუბლსეჲდ გამოხატული სათნება, რომე-
ლიც ამაღლებს გონებასა. წარმოადგინეთ ყოველი უნაგუ-
ლოება სრულს ადამიანის შედგენილებაში, და მაშინ გე-
ქმნებათ მხოლოდ ფერ მერთაღს სურათი ამ ქალის
მშუტწნიერებისა. რომლის ბრწყინვალე თვალი, თითქოს
შავის აღმასისაგან გამოეჭრათილნი, ხან ჭსწყლამდნენ
გაცსა ცუცხლითა თჳსითა. ხან ჭკურნამდნენ ნარნარის
შესხედულებითა. ეს მშუტწნიერება იყო ჩუტწნი მცნობი
თამარი, ცოცხლად გამოხატული ზორტრეტი თამარ-
დედოფლისა, და სრულებით აზრმაკება იგი მუნ მყოფთა
დანაშოვნთა ქალთა სილამაზით, რომლითაც ბევრნი
იყვნენ მაშინ შემკობილნი ბუნებისაგან, მაგრამ დამახინ-
ჯებულნი ბევრის ინა გუნდით, და ფერ უმადილის წას-
მით

რუსუდანის ახალგაზდობის დროს ტფილისში იყო
მოყვანილი მძევლად ორტულის შჯლი, ტუგრუგი, ერთ-
გულებისა მამისა თჳსისათჳს: მშუტწნიერი ტანით და სა-
ხით, მხნე და ძლიერი ძალით, ტუგრუგი მოეწონა
რუსუდანსა და მას რუსუდანი. ნაყოფი ამათის სიტკბოე-

ბის იყო თამარი; ხოლო პატრონების დასცემულად მიჯნურნი დაესწრნენ გვირგვინის კურთხვას იმერეთში წაღას სიდაც ეს ემაწვილ მთავრეს მზრუნველობას ერისთვის შჯლისას და შემდეგ იქიდან გარდაეყვანეს სასწაულებლად დედათ მონასტერში, — დაფარულის სახელით და შთამომავლობით. — ხოლო როდესაც ეს ქალი თამარი მოეყვანათ იმერეთიდან გარსეკანსა და სვიმონს საქართველოში, ჩვენ უკუ ვიცით ზევით აღწერილი ამბავით. იმ დროს, როდესაც ხალხი იყო გასული ამიღლებს თამაშად, რუსუდანი უკუ დიდხნის ქერი იყო და მწუხარებაც ქრმის გამო ქონდა მის მონელებული. —

— არ გათავდა ეგ თქვენს სასიამოვნო ჭიდაობა? ჭკითხა რუსუდანმა ივანე არღუთაშელს, რომელმაც ქალბთან ლაპარაკი ირჩია ჭიდაობის ყურებას.

— ბატონს გიორგი მეფეს ახლა სხუთების დაჭიდება უნებებია, მოახსენა მან.

— რა შესატყვისი არის ბლადონობა! უსიამოვნობით წამოჭსთქო რუსუდანმა: ნეტა რათ უყვარს ჩემს ძმას ეს გლეხური შეტყუვა! . . .

ივანემ მოუწა ერთს ემაწვილ კაცსა და უბრძანა მაჰმადის ცხენი და მოახსენოს ბატონსა, რომ ქალები ჭსთხოვენ ჯიბითი გამართვინოს. —

— კარგი, კარგი! უბრძანა რუსუდანმა: გვინებ, ჭიდაობა უკუ გათავებულა: ხალხი იშლება; აგერ მეფეც მობრძანდება თავ ჩამოკიდებულად. ჭსნის ქართლელებს გაუმარჯვნიათ.

მართლაც ამ დროს გამოჩნდა თეთრს ცხენზედ მდი-
დრად ჩაცმული ასოგანი, მარცხენა თვალს ახეული გაცი,
იხით შეღებილის წვერულვასით, რომლისაც ჩამომდინარი
ყვითლად სხე აჩუქებდა, რომ მას შეტად მოჭარბებით
უსარგებლნია ემაწვილურის კმა ყოფილებითა. ეს იყო
ლაშა გიორგი, შვილი თამარ დედოფლისა, საქაროჭლოს
მეფე. — მას მოჭსდევდნენ ცხენოსანნი მრავალნი თავდაზნა-
ურნი; ხოლო მარცხნივ და მარჯვნივ უმშვენებდნენ მას
მხარსა, ორნი ლამაზნი ემაწვილნი კაცნი, თხუთმეტ
თექვსმეტის წლისანი, ერთნაირის მოხდენილის ტანისა-
მოსით, მარჯუჭუნა მხრისა იყო თავისი უკანონო
შული დავითი ქვრივ ელისაბედთან ნაყოლი (რომელზედაც
დანიშნული იყო ელისაბარი შალვას მამა); ხოლო მარ-
ცხენა მხრისა იყო რუსუდანის კანონიერი შული, სახელად
ისიცი დავითი, — (რომელსაც ბოლოს მეფობაში უწოდებ-
დნენ დავით ნარინ).

— წახდით, წახდით! წლეულს ქართლმა გაიმარჯვა!
ქსთქუა მეფე გიორგიმ, რა მოახლოვდა ქალებსა. —

— ანა მკვრია; მაგას ჩემს გასაჯავრებლად ბძანებ,
უთხრა ღიმილით რუსუდანმა.

— დედა ჩემი არ წაწემდეს!... აი ბატონო, მოწამენი!
დაარწმუნეთ ჩემი დაჟ რუსუდანი, რომ ქართლმა წაგვა-
ხდინა, ბრძანა მეფემ, რა მიუბრუნდა თავადის შულებსა.

— მართლა ბრძანებს ბატონი მეფე, მოახსენა შანშე
არღუთაშელმა, ზაქარია ამირ სპასალარის შულმა: თუმცა
სრული გამარჯვება არ მისცემიათ ქართლელებსა, მაგრამ
მაინც იმათის სასწორის აბრამ გადაჭსმლია. —

— როგორ იყო, მამიშენის მესესა? ჭეითხა რუსუ-
დანმა.

— ჯერ ორნი გლეხნი დავუჭიდეთ, განაგებულა შანშემ:
მათ დიდხანს იბრძოლეს უწარმართოდ; თუმცა ორჯერ
კახელმა მუხლი აკერეინა ქართლელსა. ბატონმა ბრხანა
ამათი გაშეპინება, და ახლათ გამოვიდნენ ასპარეზზედ
განთქმულნი ფაღვანნი, რომელთაც დიდხანია თუქმე
სუკსთ ერთმანეთის გამოცდა: ქართლიდგან სიზაბარელი
და კახეთიდგან ბებურის შჯლი. როგორც განსვენებულნი
ლომნი, დაუტაკუნ იგინი ერთმანეთს, და ჭსტყმდნენ
ერთმანეთს თავსა, ვითარცა კამბეჩნი რქებით.... მათაც
დიდხანს იბღუნეს და ამაოდ ჭსთულეს მ.წა.— შემდეგ
ქართლელმა შეკრიბა წელში და ჭკრა მოგვერდი, საში-
ნელი მოგვერდი, მე მეგონა, რომ სიზაბარელს უეჭუე-
ლად შუბლის ძარღუჭბი დაწყდება, ანუ თვალებიდგან
სისხლს წარმოხეთქამდა ძაღვდატანებით; მაგრამ, ვითა-
რცა ჩარჭმულს ბოძსა, მოძრაობა გერ მიჭსტა ბებურის
შჯლსა ადგილიდგან....— რომ გადაჭყოლიყო კია, ის
ერჩივნა იმ საცოდავსა: ძალის დატანებით ქართლელმა
მოსტესა მას მელავი, და გავაშეპინეთ.—

— ეგ მხოლოდ უბედურება არის და არა დამარცხება!
ჭსთქვა რუსუდანმა.

— რაც გინდა უწოდე: ქართლელმა მუჭა გაიმსო
სახეუქრითა და კახელი ჯიბეს დაიცლის საეკ-მოში, ჭსთქვა
მეფემ მტირედის დიმილით.

— შენ გარდას, შანშეკ, უბრძანა რუსუდანმა: შენ
შიილე შრომა, რომ იმ ბებურის-შჯლს ჩემის საჩუკით

უწამლონ, და ვიდრე მკლავი მოურჩებოდეს; იშისი ცალმედიც ჩემის უღუფით შეინახონ.

— ქიას ისეკ მოუტარე ჰირი, უთხრა ლაშა გიორგიმ: მაგ ორიგეს მზრუნველობა უკუე მიიღო ჩემა შეილმა ღავითმა: ესეც გაჩეღა.

— მაშ მე მხოლოდ მშობებ ნუკეში, დავმადლო დავ. თს გუელ მტკივნელობისათჳს, ჭსთაქუა რუსუდანმა, რომელმაც სკლად თავი დაუხარა ღამაღლით თავის ძმის წუღსა. —

— ემწოდებო! ახლა ქალები შეეჭვიოთ ჯირითითა, ბრძანა მეფემან: ამათ ჭიდაობა გერ ვაჩუგნე, რადგანაც ფაღვანნი ჩუჭულებისამებრ იღუღამენ გუღსა, ხოლო ჩემი და რუსუდანი მარწყმენებს, რომ კაცის გადაუღი-ლი გუელი ჭსიანს ქალების თვალებსაო... მაგრამ ნუ დაეწყებო. ემწოდებო: რომ ჯირათი არის მხოლოდ შეცეკვა, ხუმრობა, თ. მ. შობა: და არა საგმირო გამოცხადი სეჭმე ამისთჳს მე გონოვო ეოგუღთა, არ აიდუღოთ უბრადოდ სასხელი, არ გამოიმეტოთ ერთმანეთი და უსიამოვნება არა მოახდინოთრა. აბა გადაქით, ემწო-ლებო: ქაღაქი და ქართლი — ჩრდილოეთისაგენ, კახთი და სამეფო — სამხრეთისაგენ. მე ორიგეს საშუაღ ვიქ-მნები მარწმად. —

დაჭკრეს ზურას ნაღარას. დასტუბად განიფენენ ცხეხოსა. ნნი თაჳდ აზნაურნი და დაჭსდტენ ბიხაშედ. შინგულად მეფემ შეთანაშა ცხენი თჳსი; მის მაგაღითისამებრ იწყეს სხუჭამაც ცხენის ჭენება. შემდეგ აირია სროლა თოფებისა; ამათ მარჯუა ჯირითის სროლა, რომელმაც

გაუთბო მოჯირითეთ სისხლი. იგინი უბეე აღარ ცდილა-
ბდნენ მოკრიდებინათ ერთმანეთისათჳს სახეში ჯირითი,
რადგანაც ყოველი აცდენა ჯირითისა გამოიწოდებდა ხო-
ლმე ხაფისისაგან კიჟინასა; მრავალთ დასვეს ნიშანი ურ-
თიუკრთისა თავიანთის სიმაჩჴვისა; უბეე რამდენსაჲ გაცს
გაუტუდა თავი რჩივეს მხარეს; უბეე არა ერთი ქაღის
გუდი ქსთრთიდა შიშით აჲ სახილეულზედ ქრმისა ანუ
ძმის გამო. — მეუფე ხედავდა, რომ განგრძელება აჲ შექ-
ცვისა უნიფათოთ არ გათავდებოდა. იგი უბეე ეძებდა
გუნებაში მიზეზსა ჯირითის დაშლისასა. მან მიაცცია
თჳსადნი ზეცისადმი. და დაძახა ხმა მაღლივ: ემაწულებო!

ყველამ ცხენები შეაყენეს.

— ემაწულებო! განიშეოჩა მეუფე: აჲ მოდიოთ, გარე
შემომერტყენით. წახდამთ აჲ ბაიუუშ ძეკას? და მან მი-
უშვრა თითი ცის სივრცეში. — მე გარკათ არა მაქჴს
დაცდილი აჲ ფრინველის თავზედ ტრიალი; უნდა ძირს
დაესცეთ. — აბა ვინ უფრო მარჯუელ მსროლელი ხართ
თოფისა? თითო გამოდიოთ, ერთი კახელი, ერთიც ქართ-
ლელი. —

— შენი ჭირიჲ! მოახსენა ერთმა თავადის შჯლთაგანმა:
თოფის სრალაში არავის არა უჭირსრა, მაგრა მნელად,
რომ ტყვამ იქამდინ აუწიოს.

მეუფე შეხედა მას უკმაყოფილოდ.

— მაშ გერკავნ ჭბედამთ, ერთის სრალით ძირს დას-
ცეთ? ბძანა მეუფემ.

ხმა არავინ ამოიღო.

— მომიტანეთ ჩემი გრძელი თოფი! შეჩუვრა მან:

თუ ამ კრთმა თვალმატ არ მიმოტყუნა, უნდა რომ გავი-
მარჯო. ჩემს სიუმაწვლეში მასხრამს, ბევრჯერ არ ამი-
ცდენია ამ სიშოკოთ თოფი.

მეფეს მობრთვეს თავისი გრძელი თოფი.

მან შესედა ქრას;მიიღა თოფის კონდახი მარჯუენს მხა-
რსა და დიდხანს იღებდა მიზანში. შემდეგ თოფმა და-
იგრიანლა. გარდიწმინდა ბოლი, და ქება ისევ ისე შეურ-
ხეველად ტრიალებდა ჭაერში.—

მეფემ წარბი შეიჭმუნა და მიუგღო თოფი საუჭრავ
შეხიდეელსა.

—გატენე გიდეე! უბნანა მან: არა მჯერა, რომ ტყვი-
ამ იქამდინ არ მიახწიოს; მე თვალის სიმაჯუენში მიმოტ-
ყუნა.—

შეორე სრელად ისევ ისე წარმობრთებელი იყო, რომ
გორც შირველი.

გაჯავრებულმა მეფემ თოფი დაასრეთა დედამიწას.

—ესეც ჩემსავით დაბერებულა მიზნისათჳს! ჭსთქუა
მან ღიმილით.—აბა უმაწვლებო, თქუენც ჭსტადეთ. იქნება
ბედნიერი გელი გქონდესთ ვისმეს.—

გავარდა ხუთი კქესი თოფი; გავარდა კქელად რაშ-
დენიმი; მაგრამ, თითქოს დაჭსტინოდაო იმათ ძალადა.
ტანებასა, ქება დაწყნარებით ცურავდა ჭაერში.—

—რას გვიჯობრდობა, გაგვეცდოს მანცა! ბძანა მეფემ.

ამ ღროს ათიოდე ნაბიჯიდან მოისმა კქელად თო-
ფის გრიადი. ზოგის თვალნი ქერისაკენ მიიქცუნენ, ზო-
გისა იქით, საიდგანად მოესმათ ეს ხმა. ქება გადატრი-
ადა ჭაერში, და უკრთს წამს შეჭსდგა; შემდეგ ჩამოეშო

ნელნელა ფრთა გაშლილი. ხალხმა შექმნა კიჟინა და გაქანა იქიოკან სადაც ეს ფრანგელი უნდა დაცემულიყო; მათ აღარ დაუშვეს დედაშიწისე, და რა აერშივე ქიტაცეს მას გელი, მოართვეს მეფეს. ტყვია ჰქონდა მორტუმული თავში.—

—ოჰ. შეჭყვრა მხიარულებით მეფემ: ვისმა დალოცულმა მარჯვენამ ამისრულა გულის წადილი! სად არის? აქ მომგვარეთ ჩვენნი დამმარცხებელი.

ხალხი გაიშო ორად. მეფეს წინ წამოსდგა თოფიარბ-ღში ჩამკდარი ოცდა ორის წლის ყმაწვლი კაცი ახოვანის ტანისა, გახსნილის სახის გამოთქმელებით. წვრილის აყვავებულის უფესები. ფრქვად დადებელი ტანისამოსზედ მტკვარი და სახის შედნმელება ქარისა და მზისაგან ახუნებდნენ, რომ იგი მოსუდელია შორის გზიდგან.

მეფემ სასიამოვნოს განკვრევებით შეხედა ამ ყმაწვლ კაცსა.—

—ვინა ხარ შენ? ჭკითხა მეფემ: შე არაოდეს არ მინახავსარ ქალაქში?

—შირქსლად აქეს ჩემს თვალებს ბედნიერება თქმეს. ხის ნახვისა, ჩემი დიდებულ-მეფევი, მოახსენა ყმაწვლმა შეუკრთობლივ.

—შე რომ ესლა შესსავით ჭაბუკი ვუოფილვიყავ, ბძანა მეფემ ღიმილით: იცოდუ. არ მოგიტყუებდი ჩემს დამარცხებას. მაგრამ ესლა, როდესაც დაენახეკარკვანდი არა ეგოდენ წლოვნებით, რაოდენიც უბედურის შემთხვევით. (მან გაისწორა ხელცხრცა თვალებზედ აგრული);

სიამოვნებით გხედამ შენის კეღის სიმაჩუქსა, რომელიც
ხემსაც მაგანებს.—

— თქვენ ჯერ დამაჩუქებელი არავინა გყავთ დე-
მიწის ზურგზედ, დიდებული მეფე! მოახსენა უმაწვლმა
ესლავ წამოგიდგინ ჩემს სიტყვების სამართლესა. — იგი
გაბრუნდა რამდენსამე საბიჯზედ; ჩამოართო მსახურს
დროშა, და რა მოვიდა და დაურქო იგი მეფის ივერით
წინაშე, მოახსენა:

— გიღასნი კმხობა პიტქვე თქვენის დიდებულების
წინაშე და ითხოვს გარდადგომისათ, დაწამულის მო-
ტყუებას; ეს დროშა იმ ქალაქსა და გასაღები მოგარ-
თით თქვენსა ბედნიერმა ზაქარია ამირ სპასალარმა ამ
წერილთაჲს. ამ სიტყვებთან ემწოდმა კაცმა მართო
მეფეს თქონს გასაღები და ქალაქებში გახეუელი წერი-
ლი წმინდას სამოღიო ბეჭდილი —

მეფე გარდაეცია უმაწვლ კაცსა.

— ეს ამბავი ამიტომ უფრო არის ჩემთვის სასიხარუ-
ლო, ბოანა მეფემ, რომ ამის მოტანა შენთვის ჩაებარე-
ბია ზაქარია სპასალარსა. უკუთქის გუჯავის აღმადგენდა. —
მე დარწმუნებული ვარ, რომ შენსათნა მარჯულ თოფის
მსროლელი, იქაც დედს შემწყობას მიჰსცემდა სპასალარ-
სა გიღასნის აღბაში —

უმაწვლმა კაცმა თავი დაიდრიკა. —

ამ დროს მოვიდა ერთი თავადის შვილი და მოახსენა
მეფეს.

— შენი ჭირივე, თქვენნი დაჲ რუსუდანი ჰქუენს,
ხალხი რათ შემოგუჯათ; გთხოვსთ აცნობოთ, რომ არა-

ვინ დაიჭრო.

— ეხლა, ეხლა! ბბანა მეფემ.

მეფემ აისნა გუდიდგან ნაწილი ოქროს. ბეკით და
მა ჩამოჭიდა კისერზედ გილანიდგან მოსულს ემაწელ
კაცსა, უბბანა:

— დღეგანდელის დღის სახსოვრად ეს ბტარე: გზასუდ
მოხრულთათჳს ნაწილის ტარება მეტი არ არის.

ემაწელმა გელზედ აგოტა მეფეს.

— ახლა წამოდი გაგაცნო რუსუდანსა, უბბანა მას მე-
ფემ, მა წავლო ბეწკეში გელი და წაიყვანა.

— რუსუდან. მომყავს ტყვე თქვენთან დასასჯელად.
იმედი მაქვს, რომ ემაწელჴაცობით არ შეიბრალე ამა
და დანაშაულობის კვალად გარდახდეენებ, ბბანა მეფემ
მხარულებით, მა მიხლოგდა ქალების კარავსა. —

შაღვა!... წამოიბასა უეცრად თამარმა და წაუვიდა მას
ფერი. (ეხლა შეითხველთ იციან, რომ ეს ემაწელი კაცი
იყო შაღვა). თამარის ბედი, რომ დიდის ხმოებისგან,
რომელიც აყენეს ცხენების ბრავა ბრუგმა, ვერავინ გაი-
გონა ამ ქალის უნებური შეჭკიულა. — შაღვა უკვე მომ-
ზადებული იყო ენასა აქ თავისი თამარი, კინადგან მას
უთხრეს მეფის სასახლეში, სადაც ზირუჭლად მოვიდა
გილანიდგან, რომ ყოველნი თამაშად წაბბანდნენ ამაღ-
ლების ეკვლეისაშიო. მაგრამ, მა დაინასა თამარი ამ ბრ-
წეინვალე ქალების კრებაში, ყოველზედ უკეთესად შემეუ-
ლი, სილამაზით ჩაწმელობით, შაღვა გელარ მაღამდა
თავის აღტაცებასა და გულის დღეასა; მან გელარ აგ-
ლიჴა თამარს თვალი; მიჭსდიოდა და მოჭსდიოდა მასცა

ფერი; მაგრამ ამათი გრძნობის ცვლილება კერპინ კერ
შეამცნია თავიანთ გარდა. მეფე სიზმარშია გერ წარ-
მოიდგენდა. რომ მართლად შეჯგო ოქროს ჯაჭვით იუო
უკვე დაბმული იმ ქალისაგან, რომლის წინაშეც ეხდა
მიიყვანეს იგი.—

—გვიბძანე, მეფე, დანაშაული მაგ ემაწულის კაცისა,
რომელიც ეგრე უწყალოდ შეგიბოჭავს ბოროლითა, და
ვეტყვი, რომ ღმობიერება განვიშორეთ გუდიდგან
და ღირსეულად დავტანჯეთ იგი, მოახსენა ღიმილით
რუსუდანმა, რომელიც ეგრეთვე კმაყოფილებით ქნხხრე-
კამდა იმ ჭაბუკსა.

—ზირველი დანაშაული იმ ემაწულისა ეს არის, ბძანა
მეფემ: რომ ამან გაჭბუდა ჩუქნი შერცხუქნა, ესე იგი
თავის მეფის განთქმულის ღაშა გიორგისა და აშდენის
ხატოვ საცემელთ თავადის შულებისა, კინადგან ამან
მოარტყა ზირველის სრულითვე აშ ძეკას თავში ტყვიან,
მაშინ როდესაც ჩუქნი აშდენის სრულით მას ადგილიც
ვერ გატვლინეთ ჭაქში.—

—ეგრეთი, ქსთქუა ღიმილით რუსუდანმა, რა ვე-
ლად შეხედა შაღვას ტკბილის ნაწნარის შეხედულებით:
სხუა რაღაში ამტყუნებთ იმ ავაზაკსა?—

—მეორეც ესა, განაგრძელა მეფემ რომ მაგან მოგვრანა
აშავი გილანის ხანების დამორჩილებისა და ქალაქის
ადების; აგრეთვე თან შოიტანა ციხის დროშა, ოქროს
გასაღები. და ზაქარია სხასაღარისაგან წერილი.—

—ზირქული დანაშაული სიუმაწულით მიეტყუებოდა,
მაგრამ მეორე დასათმობი არ არის, ქსთქუა მხიარულად

რუსუდანმა: ღაწოქო. —

შაღვამ მოიდრიკა მუხლი.

რუსუდანი შებრუნდა, კარავში და ისევ სჩქაროდ გამობძნდა.

— გააღე პირი! უბძნა მან შაღვას.

შაღვა დაემორჩილა

— მკორყო რომ კვლავ გაბედო შენ მაგისტოსან აშბვის მოტანა მეფისთან და მას სხელობასთან, ამისათვის შეხ უნდა ამოგელესოს პირი. ამ სიტუვებით რუსუდანმა დაუჭირა შაღვას საეგლო და აწოქსო პირი დრკანებისა (ოქროქ-შითა). ასე რომ მან სრულებით კვლავ შეაძლო მისი გელრედ კოტნა, თუჩა ტუჩები ზედ ედო. —

მეფე მ მხარულებით დაჭკრა ტაშა და მოელმა თავადის შჯლობამ მაადექნა.

— ებ რხხო გარდახდეინება გოდნია. რუსუდან! ჭეშმა-რიტად. ძაღლიან მასამოგნე, ბძნა მხარულებით მეფემ.

— ებ დსჯა ცოტა მაგისტოსნ. ყვროდა ხაღხი.

ბეერმა დედებშაც შეხდეს თავიანთ გასათხოვართ ქალებსა, და შემდეგ მაქციეს ისევ შაღვასაკენ მხარულნი თვალები რადც ტბილის ჩემის ამედით.

— ახლა სპასადარას წერილი წავიკითხოთ. ბძნა მეფემ: და თუ იქნე ეწერება რამ ამხედ მაშინ იცოდეს, რომ ჩეჭნს რასხეს ჯარ ექმნება სამსღარი... აბა, მდივანო, გარამ გატელო! ხმა მაღლივ წავიკითხე ეს წერილი.

მდივანმა ჩმოართო და წავიკითხა წერილი. — ამ წერილით უმარტებდა მეფეს სპასადარი ბძმოდის აშბავს

გილანის ციხის აღებაზედ, რადგანი ჩუქნის მსრდგან
და იმაოგანი დაიხრცა; შალეს მხნობა და გონიერება
იყო აღწერილი დიდის ქებით; ესთხოვდა მეფეს, რომ
დასახუქროს იგი ღირსეულად მეფურის სიუხვით, და
ბოლოს იყო მოხსენებული სია ფეშქაშებისა, რომელნიც
მოერთმევინა მეფისათჳს.

ეს ფეშქაშები იყო:

ხუთი ბედაური ცხენი ყაჭრებით, ძეფრასის ქცებით
მოჭკდილი.

ხუთი ბეჭედი: ორი ზუგმურტისა, ორი ფირფისა
და ერთიც ლალისა.

სამი ხმალი ძეფრასის ქუჭრებით შეჭკდილი.

ორი ფრასგის თოფი გრძელ ღუღიანსები.

თხუთმეტი რიზაის შალი.

ფიცი ხანებისა ერთგულებაში და სია მათი, ციხის
გასაღები, დროშა და უფროსი ხანის თავი.

რა წიგნის კითხუა გაათავა, ვარამ გუგელმა, შალვამ
თვალთ უფო თავის მსახურებსა და მათ მალთოქს
ყოველი, რადც მოხსენებული იყო სიაში.

არ დაშინეს იმ კრებაში ლამასისა, და გონჯის ქა-
ლების თვალნი, რომელნიც არ აღიგონეს სიყვარულით
შალვასადმი სპასალარის წიგნის კითხვს უმისა მის ქება-
ზედ. და გუგელმა იძახეს: ანტავი იმ ქალის ბედსა,
ვისი თვალების სხივიც მის გულს დაქსნა და ცრე-
ალებს კითარცა სამთელი ფარვასა » — ხოლო თამარსკი
ღიმილი და ტრემლი ეთამაშებოდნენ სახეზედ, კითარცა
მისის დღეში ვხედვით ხოლმე წვიმას ს. შუალ მზისა.

რა ქალებმა დაინახეს ხანის მოჭრილი თავი, რომელ-
მედაც შემწვარ იყო შავად სისხლი, შეხუპრეს ზისლით:
წაიღეთ! წაიღეთ!

ღამა გიორგიმ გამოაძრო თითიდან ბეჭედი (ის ბე-
ჭედი, რომელითაც დაინიშნა შაფვას მამა ელისბარ ელისა-
ბედზედ და ამისათვის გამოერთო მეფეს მასაგანებლად
იმ მანანის დღის. როდესაც მას გამოაქსოხარეს თვალი)
და რა უბოძა შაფვას, უბოძა: მე შენს კვლზედ ვერა
გხედამ ბეჭედსა, რომელსაც შენის წოდების ემაწვლი
კაცი უნდა განუშორებლივ ატარებდეს. ეს ამტკიცებს,
რომ არც გული გაქვს ჯერ დახუჭდილი; მაგრამ ჩუენი
ქაღაქი, რომელსაც სპარსნი სიპართლით უწოდებენ ტი-
ჯლისად, ესე იგი ღამისი ვახუბის ადგილად, დიდი
მტკრის ოპის უფლებისა. — ეს ბეჭედი გამოცდილია:
ან დიდს ბედნიერებას მოგიბოძებს სიყვარულში ან დიდს
უბედურებას. სიღამა, როდესაც ზაქარია სპარსადანი, რომელიც
მეტად ძვრის ემაწვლ კაცების ქებაზედ, მარწმუ-
ნებს შენს გონიერებაზედ, ამისათვის უშიშრად გაძლევ
ამ თილისმა ნაქმნარს ბეჭედსა ამ იმედით, რომელ მხო-
ლოდ დირსეულს დააწინაუდებს და დაუბეჭდამ ამითი გულ-
სა. — შენს დირსეულად სხვაფრივ დასაფიქროებლად
კიდევ დრო გექმნება. —

შაფვამ ჩამოართო ბეჭედი და რა კვლზედ აგორა მე-
ფეს, შეხუდა ხუშის დიმიდით თამარსა და შეუშინებლად
ამოიღობრა.

შემდეგ მეფე მიუბრუნდა რუსუდანსა, რომელიც მქე-
ქდა ზოხის მარტოეულის შაფებითა, და ბოძა:

— თითო შალი ამოიწიეთ და დაწაშეთნი უნდა დარჩეს. თამარი, შენ რატომ უცხოისკით კვადები; აიწიე შენთვისაც, რომელიც მოგწონს; ერთიც მომტანს აუცილად შენის აღმოჩენით და ყელსეც შემოასხევ; შალვა დიხსია ღამისას ქაღის კვლეზე ემსახურნენ მას წამდენსავე წამს იმ დგაწლისათჳს, რომელიც მას მიუღია ჩუქნის ერთგულს სამსახურში.

ყოველი მოტანილი უფრო-უმეტესი რომ ებოძებინა მეფეს შალვასათჳს, მას ისე არ იამებოდა, როგორც ეს შალის მოხუკების ბძახება თამარისაგან. თამარი, რომელიც აქამომდე გულგრილად უყურებდა ამ ძაბრის შალვასა, მსწრაფად დაჰსწრდა ერთსა და გაწითლებული მაიხლოვდა შალვას. მისმა შეხებამ სრულიად აუღელა შალვას გული. თამარი დიდხანს უხევედა კისერს, ხან ერთს წვეტს ამოკლებდა. ხან მეორეს და ისევ ასწორებდა. შალვას უყრები მიჰქონდა ახლოს მისკენ, ეცემა დამტკბარიყო მისის წუმის ხმოთა, მეტამ ქალი გერა ბედავდა ზურნულს: უკვლავ თვალნი მათსეც იყო მიქცეულნი ზოგისა მსიარულებითა. ზოგისა მშენებლობით.—

შედეგად მეფემ მოაწილა ქაღის მოურავს და უბძანა წაეკითხოს საღისა სხასადარის წყრალი და ახუქნოს მათ ხანის თავი.—

დიდის სიხარულითა და სმიერებითა მიიღო საღისა ცრობა გილანის აღებაზედ. მათ შუბზედ აკეს ხანის თავი, რომელიც უკრ ისე დიდხანს კელში აწვადეს: ზოგი ტყუილად სჯდებოდა; ზოგი წათელს გეგმრტხს უდებდა შირში, ზოგი რძიანა ბაღისისგან დწრულს

ქედს ხერხდა ვითარცა გვირგვინსა. ბოლოს ერთის გო-
რაგიდგან ჩაატარეს ხეში ქვების დაშენებით: მსხვერპლად
ფრინველთა და ნადიროთჳს...—

უკუ მზე მაიწურა ჩასასვლელად. ჩვეულებრივი ჭიტუ-
ტუ დაჭკრა ყურსამ; ქალები და მეუუ შეპმანდნენ ცხე-
ნებრივად და წამოხმდნენ სხსნდისკენ სრულიადის თა-
ვადის შვლების გრებით.

—ამდენს ქებასთან, წაქარია სპასლადი არ იწერება
შენს გვარის შვლობას, უბძნა მეფემ ცხოვედ შალვას,
და ჯერ შენც არ გიოქმეს ვისი შვლი ხარ, თუმცა უო-
გელთ დედამათ გნატრებთ შენისთანა შვლი.

—ნუ გაშიწურებით, დიდებული მეფე, დროებადინ
დაფარული იყოს საიდუმლოებით ჩემი ჩამომავლობა.

—შესმის, შესმის. ზმანა ღვილით მეფემ: ჭსანს შე-
ნი გვარი არა ბრწყინანს სხუთა თავადის შვლების
გვარსაგით, და ვიდრე არ შეგიძლას სხვით, არ გინ-
და გამოაცხადო. —კეც ადვლი: დმერთან ღოცვა და
მეფესთან სპასხუბი არ იკარგება.

—ჩემო დიდებული მეფე, მოახსენა შალვა: ჩემს
გვარს ეფარება არ ავლია; მხოლოდ დროებისგან ცო-
ტად ჟანგი მოეცო და იმედი მაქვს თქვენის მაწუ-
ლებით გარდაქმნადო ოდესმე კოთუკლის ს მსახურით.

—გარტი. უბძნა მეფემ: შე არ დამაწუქებო რომ
შე შენი მოვალე გარ, და დიდხანსაც არ მიგვარს გელ
ქუცშ უოფსა.

მაიტანეს სხსნდეს. შალვა გარდმოხდა ცხენიდან
და მივარდა მეფის ცხენსა ჟილაგის დასაქრად მის გად

შობანების ჟამსა.

— ქალების უშუალოდ, უბახა მას მეფემ: მე ჯერ სმავისოდ არ მოგუცებულვარ.

შაფა ვიკარდა და სიფრთხილით ჩამოსო ცხენებიდან ჯერ რუსუდანი, შედეგ თამაზი. თუმცა ესენი გერჭბულამდენი სიტყვის თქმასა, რადგანაც ბევრი: თვალები ეხეათ მათი მოწმით. მაგრამ მათ შესუდულობა სიტყვებზედ უგეოვსად ატეობისებდა ერთმანეთს თავიანთის გულის მდგომარეობასა.

ბატონის საზოგადო სსახლე. გარშემორტყმული ციხით, იდგა მაშინ ნარაყალას, და თვით ქალაქი ტფილისი უსდგებოდა მაშინ მხოლოდ გლდის უბნით, რამდენისაშე ასიოდეს ქალებით და სახლებით სეიდბათში: ავლახარში, სიონთან, და ანხეცთან, რომელიც ახლად იყო აღშენებული. და რომლის სიხალეოვსაც იყო დიდი სამეფო სსახლე, — სსახლის შესავალთან მეფე მიუბრუნდა შაფას:

— შენ დაღაღული იქმნები და მოსვენება გესჭირება. ხვალდგან უოველ დდე შეგიძლიან იარო სსახლეში, საიდგანაც უღუფა დატენიშება. მან ნელად დაუკრა გრეხას თავი და შებმანდა შინთავადის შულებიც ზოგნი დაიშალენ, ზოგნი თან იახლენ. — შაფაც გამობრუნდა: მის იქვე დახვდა თავის ერთგული ივანე, რომელსაც დაეჭირა ქარით გლდის უბანში სახლი. — დაღაღულებამ დიდხანს არ მიტოვა შაფას ნება თქმისა თავის სავარულსად. მას მაშინვე დაქმნის და ზმანებაში უფრო ბედნიერი იყო თამარის აღდგენით, ვიდრე ცხადად. — ხო.

ღო როდესაც მან აახილა თვალი, სხელი უგეე გამხილ-
 იყო მხიარულის მზითა. იგი საჩქაროდ წავიდა ახანოში,
 და რა წირვაც მოისმინა ავიდა სსსახლეში, სადაც შეყრი-
 ლიყენ მრავალნი თავადის შჯლნი და შექცეოდნენ ღა-
 პარაგით. შაღვას მიეგესნენ თავისი ტოლნი სიხარულითა,
 მიულოცეს მას გუშინდელი გამარჯულება და მეოთხის
 მოწყალება; ყოველნი ეძებდნენ მასთან გამეგობრობას
 და დახლოებას — შაღვამ დაჯერა მუნ სადამოძინი; იგი
 ჭგრძნობდა იმდენს თავადის შჯლებში თავის თავს გან-
 მარტოებულად, და ამაოდ აქცევდა თავლებს იმ კარები-
 საკენ, რომელსაც გუშინ მოუყარა თამარი. ამ გვარს
 სევდიანს მდგომარეობაში გაატარა შაღვამ რამდენიმე
 კვარა და არ შესწდა მას შემოსევეა თამართან ღაპარაკისა,
 მხოლოდ შაღვა ნახადა ხოლმე მას კვარაობით მეტეხის
 ეგვლეცისაში, და თითო თავის დაკვრა მცირედის ღამი-
 ლით იყო ვიდრეოდ მის მომხიბობისა. — ერთს სიამო-
 ზედ შაღვა მოდიოდა დადარსებული სსსახლიდან შინი-
 საკენ. რა შემოვიდა ერთს ვიწროს ქუჩაში, მას მოესმა
 ქოხიდან ხმა: «გმაწჯლო, წიგნი დაგვარდა.» — შაღვამ
 თავი აღწია და შეხედა იმ მხარეს, საიდანაც მოესმა
 ხმა, მაგრამ ვერაინ ვერა ნახა; ხოლო სიხალე და სი-
 წმინდე ხმისა ამტკიცებდნენ, რომ იგი ეკუთვნოდა გმა-
 წჯლს ქაღსა. შემდეგ შაღვამ დადგარა თავი ძიძის და
 მართლად მის თესთან ევლო დაბეჭდილი წერილი. ღამის
 სიბნელე უშლიდა განყრბია ვისთან იყო იგი წაწერი-
 ლი. ეს მიზეზი საგმოდ შერცხა მან რომ ბოდიშით
 შესულიყო იმ ქოხში, საიდანაც მოესმა მას ხმა. ერთს

წუთს სიბნელისაგან შალვამ გეწვინ გენ გააჩნია ქონში; შემდეგ რა თვალი შეეჩა სიბნელეს მან შეამტნია ბოძთან თეთრი ღვინაჲ.—

—აი ღვინა, ის უმაწელი გაცი, რომელმაც მოიტანა ვიღანიდგან შენის შვლის ანტონას მშვიდობის ანბაკი ქსოქუა თეთრმა ღვინაჲსა, რა მიუბრუნდა მუნ შვდლამს ბებერ ღვინაჲსა.

—ვუფ ღმერთმა დიდ ხანს გაცოცხლოს და გაგაბუნებოს შვლო, შავ ამბვისათჳს; ღმერთს მშობულმა ღვინამ განასართეს შენი მშობლის გული შენგად ისე, როგორც შენ განასრე ღმერთი ღვინის გული. წამოცხლათჳს წაბინის ხმით ბებერმა ღვინაჲსა, რომელსაც შალვა აქამდინ გერა სეღამდა ბნელაში.—შვლო სოფიო, შენც ღმერთმა გააბრძოლეს შენის გულის მუცაჲი, განაგრძელა ბებერმა, რა მიუბრუნდა უმაწელ ქალსა:—უშენოდ შე ვინ მადიარსებდა ამ ბატონისაგან გეჲს ნახვასა. ვუფ ღმერთო! შენ აღამსე ამ უმაწელების გული სიხარულით, როგორც შე ამათ გამცოცხლეს!... ვუფ ჩემს სიცოცხლესა; სიხარულმა ისე ტუნი გამომიღია თაჳში, რომ სამოუღიერ გერ ავანთე... იგი წამადგა, მივიდა თაროსთან და დაიწყო იუხუფესი. შემდეგ გამობრუნდა მატარას წმინდა სამთლით და გავიდა გარეთ მკობლისას სანთებად.—

რა ბებერი გავიდა, შალვამ მიიტანა ბოძსა, რომელსაც ეფარა უმაწელი ქალი სოფიო, და რა ღვინა მან გული მხარსედა, უიხრა;

—კანა ბოძანდებით და რას ნიშნავს ეს სიღუმელოება?

— კეთილის საქმის მეტს არაფერს. უზასუხა ქალმა, რომელიც ცდილობდა მხარი თვსა განყოფისუფლებისა შალვას გელიდგან. ამ მოსუტეხელს დედაცის შჯლი ჯარში ჭეკის გიღანში; შეეცო, რომ იქადგან მოსუღან ბატონთან მგზავრები და ჩემთან მცნობობით. მოსოვა გაჩქნო ვინმე იქადგან მოსუღი, შჯლის ანბვის სავი-თხუტლად.—

— კარგი, მაგრამ მე რომ ვერ ვიცნობ მაგის შჯლს, და არა ვიცი იმისი მშჯდობანობა?

— რა უშავს. ჯერ ხომ ეს საცოდავი დამშეიდა; მე-რე შჯლსაც ღმერთი მოჭკვრის.—

— ეს წიგნი ვაღა? ია? გგონებ, მე არ დამიკარგავს,

— მე შეჩვენა, რომ თქვენს დაგვარდათ, უზასუხა ქალ-მა. შინ გაშინჯეთ და თუ თქვენს არ გეკუთვნისთ, ხედავ ამ ბეპერთანვე გამოგზავნეთ. ეს ბატონის უზოვის.

თუმცა ხმის ს წმ ნდე არ აძლედა შალვას არა ვითა-რისა ეტყეს, რომ მას ელაპარაკება ემ წელი ქალი, მაგრამ იგი მოუმიენელად ელოდა სამოუღისა, რათმცა ენახა შეფუტება თუ არა ამის სიღამისეც ტანსა და ხმას: —

მაგრამ ბეპერი არ ეშუებოდა სამთლის მონთებსა —
— არ იქნება, რომ სამთლის მოტანამდინ თვალებით გაინათო და ენახო ვისთან ანუ ვისთან არის ეს წყრი-ლი? უთხრა შალვამ.

— ქალმა გაიგანგასა.—

— მე რე უბეშიც რომ მოინდომო ჩემის თუალების ტარება? უთხრა ქალმა.

ჟერ გავბედავ მაგას, უზასუხა შალვამ: გუელს დამწვამს.

— დაწვოს გეშინიან? მაშ აქამდინ ის ცეცხლიც გაგი-
ნელდებოდა, რომელიც მუხათ გვერდის კოშკში აზნთე-
ბია უცნადა. —

ამ თქმასეჲ შაღვა შეკრთა და უკან დაიწია. მან წარ-
მოიდგინა, რომ მისი საიდუმლო ცოტადენი გამოტ-
ხადებულა როგორმე და ეს ქაღი მოუგზავნიათ ღანაშ-
თენის გამოსაკითხავად. შაღვა გაფრთხილდა.

— არ მესმის, რა მუხათ გვერდის ცეცხლს შეუხებოთ,
უთხრა ცივად შაღვამ:

— როგორ? გაცუბოთ ჩაითხა ქაღმა, რომელსაც
მართლად ესრედ აღეგნოთ თვალები, რომ ანათებდა:
მაშ შენი ნათქვამნი სიტყუენი იმ კოშკში ქაღმა დაფან-
ტა? შენ ის შაღვა არა ხარ. რომელიც უკითხმდა გარ-
დასავალს... მაშ ეგ წერილიც თქუენთან არ არის- აქ
მიბოძე; მე შევსრდი —

და ქაღმა მტკნარად წავლიჯა გელიდგან წერილი
შაღვასა.

შაღვას გაუყვირდა ამ ქაღის გამბედაობა; და ნათ-
ქვამები.

— თუ გინდა შენ ჩემგან შეიტყო რამა, მე თვითონ
მინდა გიცრდეგის გელაზარებები, უთხრა მას შაღვამ.

— თქუენ ელაზარებებით თამარის ერთგულს მოახ-
ლეს, ანუ იმის დობილსა — სოფიას, უთხრა ამჰარტაგ-
ნებით ქაღმა: თუ კოშკისა კიდევ გასსოვო რამე, უნდა
გაგვეცონოს თქუენ იქ ჩემი სახელიც თამარისგან.

— გამიგონია და ახლა ვიცი კიდევ ვინცა ხარ, უთხ-
რა კაჟმა: ესაა აღარ მიგჯრს, რომ იგი ჩუენი საიდუმ-

ლო: შენ ის სოფიო უნდა იყო. რომელიც სწინად მო-
უთხოვდა ხალხე თამარს სამიჯნუროს წიგნების ანბა-
ვს. დიდად მისარის შენი ნახვა. შენ იმერეთში მეგუფ-
ბოდი იმ ყრუ ბებერთან, რომელსაც უძლეოა თქვენთან
დარბევა რომ სიუჟეტულს მოეჩივნიოთ. რა ბედნიე-
რმა მიზეზმა გარდმოგაფრინა აქ?

— თქვენ რომ თამარისას არასა მეითხვით, ჩემი აქ
მოსვლის მიზეზი რაღათ გეკითხებათ! უპასუხა ცივად
ქალმა, რომელმაც დააპირა წასვლა.

— მოითმინე, უთხრა შალვა: ჩახედე ჩემს გულში,
რა ტანჯვაში ვარ თამარის ანბანის უცნობელობის გამო. მე
ცივად მივიღე ზიზღილად ხსენება იმის სახელისა, ეს
ამიტომ რომ, მეშინოდა, განგებ მოგზავნილი არ ყო-
ფილიყო გისგანზე ჩვენის საიდუმლოს გამოხატულებად.
ესლა მწამს, რომ თამარისგან ხარ გამოგზავნილი. მაგ-
რამ შენ მაინც არ შეუბნები მიზეზსა, რათ ჩამოსულხარ
ქალქში. —

— ჩემი მიზეზი ეს იყო, მიუგო ქალმა, რომ თქვენს
წასვლას გილანში მეთად ენაღუდიანებინა თამარი და ეს
მწუხარება იმის დედას რუსუდანს შეემცნია. მას ეფიქრნა
რომ თამარის ნაღველის მიზეზი უნდა იყოსო განმო-
ჩება მისი თავის ცოლებთან, რომელნიც იმერეთში ჭეჭან-
დნენ, და რუსუდანს ებძანებინა მისთვის, რომ გისაც ის
დაუნიშნამს, ჩამოაყვანილებს. — ერთს ვშეშნიეკს სადა-
მოს მომივიდა კაცი, თამარის წერილი და რუსუდანის
ბპანება; შემსვეს ცხენზედ და ერთი კვრის მგზავრების
შემდეგ მოველ და მოვეხვეე ხელებზედ ჩემს თამარს,

წამელმაც მიმიღო ანა თუ წოგოტრე მანსლე, ანამედ
წოგოტრე თავისი ღობილი, წოგოტრე დედათ მონასტერ-
ში მიწოდებდა. მე შემიძინდა, რა ვნახე მისი სახიდან
შეშლას მწუხარებისაგან. მან მიაშორო ყოველი თქვენს
გარდასავალი შუხათ გვერდის კოშკში... უნდა იცოდეთ
დღეში რამდენჯერ იმეორებდა ყოველს სიტყუასა, რაც
გიტქუამსთ იმ კოშკში... ქსწოტრე მოგიჯადოვებიათ:
აღარა ქსურს და არც იამება თამარს, რომ სხუა საგან-
ზედ გელაზარაკო; სულ თქვენს იუავით და ხართ იმისი
თქუი—რამდენი ჩემი ცრემლი მწუხარებისა დაუღუტია
მას თქვენსგანო ღოგინში, და კიდევაც რამდენს სიხ-
რულისასა ღუტის, რაც თქვენს ღაგინასათ... განა კაცებს
გული გაქუისთ?.. იცით ერთხელ რა გიჟური თქუი მო-
მივიდა, რა ვხედავდი თამარის სასწაწკვეთილებას? ვა-
ზირებდი ვაჟურად ჩაღმას და გილანში გამოქცევას
თქვენს სასახლად, რომ დასამშუდებელი ამბავი მომეტა-
ნა მისთვის თქვენსგანო.

—მართალია, მე მოვასხენე თამარს წასვლის ჟამსა,
რომ ვიდრე გილანიდან გაყვანის სახელს არ მოვი-
ტან, მანამ შეიყვანა რა ვეჩენები, და არც სასახლეში გა-
მოვჩნდები შეთქი. არც მე შეიძინა თვალი მშრალი...
ჩემი ბუდი, რომ გილანში სხასლანად იყო ზაქარია
აწდუთაშელი, ჩემი ნათლია. მაგას ვაჩენენ ჩემი ჩამო-
მავლობის რეუელი და მამი ჩემის გარდასავალმა დიდად
გააოცა ზაქარია. —ღამარია დროებადინ არ გამოვადგო
შეიყვანის ჩემი გვარი და მოუცადო კეთილშემთხვეუ-
ლასა, ვიდრე მისგან არ მოვიპოვო მოწყალებითი ყურად-

დებს—და თქვენ კარგად იცით, რომ ჯერჯერ ეს საიდუმლო ჩემს გულში დაბუკდლია. შენი იმედიც შექნება სოფიო, რომ, რა ყველას მოახსენებ თამარსა, ღირცეზნე ჩვენს ერთგულებასა და არ წამოგდებს ვისთანმე მეტი სიტუცა ჩვენს დასაღუპეკად.—ვიდრე სპასილარი არ მოხმანდება ქალაქში, მე ვერ გზებდამი მეფეს მოგახსენო ჩემი გინაობა.—უიმისოთაც იფანე არღუთამჯლი ეჭვანის თვალთა და მსურვენელბით მიუყუბეს.—

—ენას არ ამოვიძრობ, რომ წამცდეს რამა თქვენს გამო? ქსოქუა სოფიომ.—მშვიდობით. ეგ წიგნი წაიკითხეთ და თუ სვალ სჭირო გიქნები ამბოისათეს, აქ მომნახეთ.—

—არ იქმნება კვლად გაცატანო რამ თამართან?

—სიხარულით. აბა რას მატან?

—პირუტყვად რწმუნებას, რომ ჩემს სიუჟარულს მისდამი დღე დღესედე კმატება, და დასაფურცელად ამ ორიოდ კოტნასაც ჩემ მაგიერათ მიართმევ... სიტყუბთან შედეგას უნდოდა შეერთებინა საქმეცა, მაგრამ სოფიო მარდი გატასავით გამოუძვრა მას მეფეც ქვეშედგან და შედეგას მომზადებულნი საკოტნელად ტყუბი ჭაერში გაიშადნენ.

—ეგ ამანათი იქამდინ არ მიმეგება. უთხრა ღიმილით სოფიომ: თქვენ თვითონ მიუტანეთ თამარსა — მშვიდობით.

დროც იყო მათი წასვლის: ბებრს უკვე მოქმედდა ჯამ ქვეშე ამოფარებული ანთებული სხეული, რომ ქარს აღარ გაეჭრო, ვითარცა აქამდინ სამჯერ გამოქსნადა.—

რს კვლად მიიღეს ღოცვა კურთხევა ამ მოხუცებულისა.
გან, უმაწვინი ქალა და კაცი სახარულით წავიდნენ თავ-
თავის ბინისაკენ.—

რს შინ მივიდა, შეჯგამ სხატაროდ გარდაგლიჯა წიგნს
ბეჭედი და წაიკითხა შემდგომი:

სულსედი უტეხილესო შეჯგამ.

ვიდრე კალამს გელში ავიღებდი, ჩემი თავი სამსე იყო
ათასის თქმით და დაწეობილის სიტყვებით, რომელ-
ნიც სულ ერთად ისწავებოდნენ შენთან მოსაფრენად
და საცნობლად ჩემის გულის მდგომარეობისა. სოლო
რს საქმე წერსედი მივარდა მათ გამოსათქმელად, თავში
სულ აფუფუნდნენ და აირივნენ, ასე რომ ღამე გიტი
რით დაეიწყო და რით დავაბოლოო. მე მხოლოდ და-
გესწრებო გაცნობო ჩემი მდგომარეობა გოშის დღი-
დგან მოკიდებული და არ დაეკნდე, რიგსედი იქმნება ნა-
წერი თუ არა. დაეწყოთ თავიდან.

შენ მტრის შირში მეგულებოდი, და ადჯლად შეგ-
ლიან წარმოიდგინო ჩემი ტანჯვა, რომელსაც არ შემ-
ლო და ანტა მქონდა ხება გამოძეცხადებინა ვისთვისმე
საიდულო სადგელი, რომელიც მისამდა გულისა.— დედი
ჩემის რუსუდანის სიუყვარულმა ჩემდაშო შეამცნია ჩემი
ჭმუყვარება. მას მიაწერა ეს ჩემს განძობებასა ტოლებ-
თაგან, და ერთი მათგანი, რომელიც ყოველსედი უმეტე-
სად მივარდა, შენგან გაგონილი უკვე სოფიო, ჩამო-
ტარეს იმერეთიდან, მან თავის მხიარულის გულისა და

ეზედობით მტირედ შემომსუბუქა ნადველი, მაშინ უმეტესად, წოდესაც მას გამოუცხადე დაწვლილებით ყოველი ჩუქნი გაჭდასავალი. იქმნება ავთა კქქმენ, მაგრამ უნდა იტოდუ, რა ცეცხლია ღამიანისათჳს, წოდესაც მას ნადველი აწევს გულზედ და გეჩავის ვერ ეუბნება; გაჭდა ამისა მე დაწმუნებული ვარ, რომ სოფიოასგან არა ვითარი ჩემგან ნათქვამი სიტყუა კარებს არ გაჭსტილდება. ესრედ ვიყავით ჩუქნი ოცნი ყოველ დღე შესაუბრენი შენზედ და თითქმის დღენი უჩინავად იმატებოდნენ, მაგრამ დიდხანს არ გაჭსწია ჩემს მდგომარეობას ამ გეაჭად. ერთს დღეს დედა ჩემი რუსუდანი შემობძანდა ჩემთან და მიბძანა: «მჯლო, ნეტა რა კეთილი საქმე მიმიძღვისღმერთთანაო, რომ ესრედ უეცრად უღიწხ ბედნიერებას მიგზავნის შენთვისაო. ასეთი სნაატრელი ბედი გელის, რომ სხუთა მეფეთ ქალებს სიზმარშიც არ მოესმანებათო: სტამბოლის სულთანი განთქმულის ნუჩადინის შვილი ყიასდინ შენს თავსა გვთხოვს ცოლათაო, ამ ზიარობით, რომ შენს საწმუნოებაზედ შეუხებელი იყოფო. —

თითქმე, ამ სიტყუების გამგონს რა დამემატებოდა!.. დედა ჩემს შეამენია, რომ ტუჩების ფერს დაჰკარგე და გულის შეღონებას ვლამოდი. მან ზირველად მიაწერა ეს ჩემს უეცრად სიხარულს; მაგრამ არ შეგვიძლიან წარმოიდგინო მისი განცვიფრება, წოდესაც მან გაიგონა ჩემგან უარი სულთნის პერთვასედ.. გაოცებულმა დედამ სრულებით ხმა ვეღარ ამოიღო, თითქოს არ დაწმუნებოდა თავის ყურებს, რომ ჩემგან უარის თქმა გაიგონა.

მან მიბძანა, რომ მას აზა აქვს მიზეზი უაზრი შეუთ-
გაღოს სულთანსა მოყვრებასკედ და მიჩნია ცოტ ცოად
შეგეჩო მის მეუღლეობისგამო ფიქრსა, რომლისათვისც
მომცა გადა ერთი თთუჭ. მე მინდოდა გაკუყდომოდი
დედას ჩუქნს დანიშნაში, მაგრამ შემეშინდა, რომ შენ-
თვს აზა ატყენებინაზა გილანში. სისაჩუღით მივიღე
ერთი თთუჭ გადა; მაგრამ თვემ გაიარა და შენ აზსადა ჭსან-
დი.— მე საშინელინდეველი მისწამდა გულისა და აზ გიცოდი
რა მეზახეობინა დედისათვს, თუ მოეთხოვა ჩემგან ზა-
სუხი. მეხუთე კრასკედ დედა კვლად შემობძანდა ჩემთან;
გულმა მაშინვე მიგძმნო ჩისთვსაც მოდიოდა იგი; კელ-
ში ეჭირა რადაც ჩაჩხო კელტასოც ჩამოფარებული, და
მიბძანა: შჯლო მე ამას წინად დამავიწყდა მეთქო შენთვს
კინ აჩის ფიასდინ სულთანი, რომელიც გეთხოვს შენს
თავს ცოლად. შენ რასაკვრეკელა წარმოდგენდი იმას
სამოცდა ათის წლის ბებერ-გაცდა, თეთრის წვეკრით, ყვა
ვილისგან დახენილს, ჩაცვიენილის თვალებით და კბი-
ლებით, გაყვითლებულის ღოყებით, ღრთის სიტყვით,
რაც მშუქნიერება ექმნება სამოცდა ათის წლის კაცსა,
და რასაკვრეკელა ყოველი ესე შეგაშინებდა და უარს
გათქმევინებდა იმის მეუღლეობასკედ.— აი, შჯლო, შენი
საქმრო სულთანი რა სახისა აჩის. ამა სიტყუქებით მან
ასწია გელტასოცი და ძვრფასის ქვებით შეტედილს ჩაჩ-
ხოში გამოაჩინა სურათი რადა თხუთმეტის წლის კაცი-
სა, შავის წვეკ უღვაშით, დიდრჩონის თვალებით, შავის
მსხულის წარბებით და გრძელ ცხვირს— ერთის სიტყვით
სურათი იმისთანა კაცისა, რომელიც აჩის ხოლმე გამო-

სახელი ოსმადურის სარკეების უღებზედ, მდიდრულის ტან-
საცმელით. ამასთანავე დედამ დაფერგებულის ენით აღ-
მიწერა სანატრული ცხოვრება. დიდება, გამაფთხლება
და ყოველი სამოთხური სიამოვნება, რომელიც მომეღის
სოფლის მეუღლის წოდებაში, — მე მოვეჭედე დედის გე-
ლებზედ და ცრემლით მოგასსენე, რომ ანა ვითარი ზა-
ტივის მოყვარება ანა მიქვს, რომ ჩემი ბედნიერება
მდგომარეობს მხოლოდ მასთან ახლოს ყოფნაში; რომ,
თუ ღმერთი ღირს გამსდის ქმრისა, მე მიიღა მხო-
ლოდ საქართველოსე შვილი, რომელსაც თავის საყუთა-
რის ღირსებით ქმნდეს შინა სახელის მოძოებისა და შეკ-
ლას აღსრულება თქვენს და ბიძა ჩემს გიორგის სამსახუ-
რისა. ერთის სიტყვით ვაგრძნობინე დედას, რომ ქმრის
აღმორჩევაში მე მსურს დავეყვითნო მხოლოდ ჩემს გულ-
სა და ჭკუას. — და თუ ჩემგან აღმორჩევა ქმრისა
თქვენთვის უსიამოვნო იქნება შეიქი, დედაცნე ბოლოს,
მამინ რომელსა მე მონასტერს ამოვეყვარები და ყოველ
დღე ვიქნები მაყვდრებული თქვენს ბედნიერად ცხო-
ვრებისა შეიქი. დედა გაოცდა ჩემის ღამეაყვით. იგი
გუნებაში ეძებდა მიზეზსა, რამც უარს მათქმევინებდა
სოფლის მეურთავზედ. მან მკაცრად დატუქსვით მიბძანა,
რომ საქართველოს ქალთა ნება ანა აქვსთ დავეყვითნონ
თავიანთ გულსა ვინა სურთ მათ საქმოდ და ვინ ანა;
რომ მზრუნველობა საქმრის აღმორჩევაზედ ქალთათვის
ადევთ მათ მშობელთა, რომელთაც ივინი ყოვლის უა-
რის თქმით უნდა დაემორჩილნენ — მე მიიღე და
გიდეკ მომესხენებინა რამა, მაგრამ იგი სჩქაროდ გაბრ-

მან და სიტყვა ზიარედ გამოიყენა. ერთი კვირა გიდევ
ვიყავ ამ ცენტში და შენ არსად წახსნდი. — დასასრულ
დმერთმა მიბრუნა და შენ მოხვედ გილანდგან გამარ-
ჯებულად. დედის მას აქეთ აღარ უხსენებია რემს
გათხოვებასად; არ ვიცი მეორედ ელის სტამბოლიდგან
მას-უხსნა, თუ რადამაც შეაბრუნა. ესლა სიამოვნებით
მესმის სოფელ ამისაგან შენსად ქება და დიდად ყვედ-
რებასად გიპირებს ზიარედს ნახვაშივე მოუსვლელობის-
გამო. დედის მეტად სურვილი აქვს შეიტყოს, ვისი შვი-
ლი ხარ და ან რათა მალე შენს გვანსა. ბევრსაცა წსო-
ხოვს შეუტყონ. მაგრამ ამოდ ცდილობენ მიხედნენ რას-
მეს შენს გამო. ნუ გერიდება მოსვლა დედისთან, და თუ
გინდა, რომ ადვილად მოიგო ამისი გული, ყოველთვის
თვალ წინა გქონდეს ამისი სუსტი ხასიათი: დედა ქსწუ-
ხს. რა აგონდება თავისი წლოვნება და ყველას შექნა-
ვის, რომ იგი დღე დღესად ქვარდამს იყოს, და სი-
ბერე უახლოვდება მას და დიდად ესიამოვნება და მოწუ-
ლედ არის მისედ, გინც მას უცლებს რამდენსავე წელი-
წადს და სიტყვებით ეტყვიანება ამის განდევნებულს
მშენებლობას. —

სხუა რა მოგწერო. დანაშთენს სოფიო გაიმბობს.
დმერთმა უშველას, მაგან მოახერხა ბებერთან გატნობა,
რომეცხად შველი ჭეოლია გილანში, სოფიომ გამოუჩინა
მაგ საცოდავს შენი თავი ამბვის საკითხველად, და ამ
შემთხვევებით ვისარებელე და მოგწერე ეს წიგნი. ესეც
სოფიომ გაბეჭდინა, თორემ მე გუნებაშიც არ გაშიგ-
დიდა შეშით, რომ არავის არ შეეცყო. ყოველ საღამოს

სოფიას მანდ გამოგზავნი ბებერთანა, და თუ სათქმელი ანუ დასაჩივრებელი გაქვს რამა ჩემთან, მაგისი პირით შემომითვალე. მაგან იტის უოველი ჩუქნი საიდუმლო, იმედი მაქვს რომ, მისი დაფარვაც იტოდეს.

შენი ნახვის დანატრულებული თამარი.

უოველნი უცნობნი ქალნი დაგხარინ, და მე, გისაც უმეტესი მიზეზი მაქვს სისხარულისა, მოკლებული ვარ მას. დღეს ნუ დაგდებ დედას უნახვას; თუ რომ კარს გუნებასეოდ შეგვხედეს, ჩაუვარდი ფეხქვეშ და გაუტედი ჩუქნს შეცოდებაში... დანაშთენს ჩემი ცრემლი და ხუჭუნს შეასრულებენ.—

(თიბათჳს ექვსსა ჩტებ-სა წელსა 1522)

შაღვამ რამდენჯერმე გარდიკითხა ეს წიგნი; ამან გაუჩინა საფიქრებელი მთელის დამისა. რა გქმნა? ამბობდა იგი თავისთჳს: როგორ გამოვაცხადო, რომ მე იმ კაცის შჳლი ვარ, რომლისაგანაც დღეს თჳლი გამოთხრილი აქვს შეფესს? როგორ გაგებდო სათქმელად, რომ ამ კაცის შვილს ეკუთვნის უკვე ის ქალი, რომლის გათხოვებაც მოუზოგებს შეფეს სტამბოლის სულთნის მოუგრობასა და სასარგებლოს კავშირსა საქართველოსათჳს? მრავალნი ამ გვარნი დაბრკოლებანი წარმოუდგენენ მას თჳლ წინა და ფიქრისაგან აღარ დაემინა. მეორე დღეს იყო ის რიცხვი თიბათეისა, როდესაც ოცდა ორის წლის წინათ შაღვას მამას შემთხვეოდ უბედურება შეფის თჳ-

ღის გამოთხრობა.

—დღევანდელ დღეს აქვს საიდუმლო კავშირი შამი ჩემის უბედურებასთან, ქსთქვა შალვამ: მეც მიზიდამს მისკენ ჩემი ბედი. დღეს შეუდგები საქმესა, და ხვალამდინ ან უბედნიერესი კაცი ვიქმნები, ან მეც მამიჩემისავით ამოვიფხვნები ქუჩის ზირიდან.»—

რა შებინდდა, შალვა წავიდა რუსუდანის სასახლისაკენ. იგი დაუფიქრებლად მიიღეს. რუსუდანთან არავინ არ იყო, გარდა თამარისა, რომელმაც ჩაჩა შეამცნია, რომ შალვას მისკენ უფრო ხშირად უჭირამს თვალი, ვიდრე მის დედის ღაპარაკისკენ უური, და ამისათვის რა თავის ტკივილი მოიგონა, თამარი მსწრაფად გამოვიდა სხუა ოთახში, რომ მის იქ ყოფნას არ დაეშალა შალვასათვის განგრძობა რიგინის ღაპარაკის რუსუდანთან.

—მაშ არ გვეტყვი, რა ქარმა გარდმოგაგდო, ჩუქნკენ? უბანა რუსუდანმა შალვას —მიკვირს როგორ მოგიტლია ჩუქნთს?

—რას მიბძანებთ, ბატონის დავ! მე მოკლებული ვასლდი ბედნიერებას, რომ არა მქონდა თქუჩნგან ბძანება აქ სიარულისა. მე შურიტ ვიტანჯებოდი, რომ სხუანი ჩემოდ ბედნიერნი ქსტებებოდნენ ყოველ დღე თქუჩნის ნახიოტ და სამსახურის აღსრულებიოტ,—და ამიტომ გავბედე კადნიერება მივიღო თქუჩნგან ნება ხშირად ხლებისა.

—მე რა ნება მაქვს წაგართო ძუჩუასი დროება, რომელიც ესრედ სიამოვნებით შეგიძლიან განატარო თქუჩნს ტოლებში. ბრალი იმაოტი, გინც ჩემსავიოტ და-

ბერდუბა და ადრას მოელის სიცოცხლეში სიტკბოებასა.

— რას ბძანებთ, ბატონის დავ! გგონებ თქვენს წაოცებისა ვერ ბევრი იქნდნენ შინ გასათხოვარნი, და არცეი ჭიფიქრობდნენ რომ მათ დრო მასკელიათ გათხოვებისა. სახელმწიფო საქმეების ფიქრისა და ვსრუნველობისაგან გაცუქებით გუფი, და ამისთვის ადრა ქსოვლით თქვენს თაგს ემაწულ ქაღალდს მაშინ რომდის...

— რომდისა? დაატანა ვსწრაფელ რუსუდანმა: ნუ ჭელავი სიტყვებს, ჩემო, შაფავ. მე ვოველ დღე სარკე გეუბნება მას, რასაც შენ მიმალავ... მე განმარტავს, გუფიდგან ამოვიღო, რომ კიდევ შემადიან ემაწულ ქაღალდთან დადარება...

— ეგ სულ ერთი იქნება, ბატონის დავ, მოახსენა შაფავი, რომ ამდამინდელს ვშენიერს ვარსკვლავობიანს დამეს შევესეულად მოუპრე მოვეუაროს დრუბელსა. ნუ თუ გგონიათ, რომ უმთავროდ ვარსკვლავნი კიდევ ისე მნათობლად გგებუნების ცაში?

— სტუფი, სტუფი, შე ეშვავო! უთხრა სიხარულის ღიმილით რუსუდანმა: ახა თუ არ მატყუებ, რაღა მქენს ღამისა? მან დაუჭირა შაფავს კეფი და მიიუჭინა სარკესთან: მართლდა, ეს თულები ოდესმე აღმას დაუყარვინდნენ ბრწყინვალეობას; ეს ღოყები მაისის გარდს ქსნაღრმინენ; ამ შეკრდთან სტამბოლის მაწმარილო ყვეთლად ქსნანდა; მაგრამ — მე გეუბნები ოდესმე, და არა ქალა.

— ეშვარიტად, ბატონის დავ, მე ანუ თალები მატყუებს, ანუ ეხლად ისევე ისე შეხავებული ბძნდებით

მარშალილს სითუოტით, აღმასის ბრწინებულებით და
ვარდის ფურცლით, მოასვენა შაღვამ: მხოლოდ ეს იქ-
მნება განსხვავება, რომ აწინდელი სიღამასე თქვენს
იქმნებოდა ჯერ შემოსასვლელი, და ახლანდელი არის
უკვე შემოსული, გაფურცნილი.

— ეს იგი, ადრე შევასე და ახლა მეტად მწიფე. განა
ეს გინდა მითხრა, ჩემო შაღვამ? ქსოქუა რუსუდანმა.
გმარა, შენც სხვებისავით დაჩეულებარ მოტუეხას.—
მეგი გელოდი მეზოგნა შენში გუდმარტლობა, და სის-
წორე... იმ წინასეუდ ასრე უცარი იყო შენი მოსვლა
ამაღლებას, რომ მე ვერ მოვასწარ შენი ღირსეულებად და-
ჯილდოება. ხომ არ მეძდურები. შაღვამ? შენი მოვალე
ვარ, ისევე გუდში მაქვს; შენ ასე გვიან იარები აქა,
რომ უნებურად დამავიწყებ კაღსა.

— თქვენს რომ ეგრე მოწყალებს თვლით და გუდით
ბძანდებით ჩემსეუდ, განა მაგასეუდ უმეტესი ჯილდო არის
რომ განათავს სანატრელი ქუჩიანსეუდ?

— გუდთან რომ შიაცანე სიტუქა, გეტუება გაქვს
რომ სათხოვარი, უბძანა რუსუდანმა: მითხარ გაბედუთ.
ადრევე მომიცია სიტუქა აღსრულებისა, რაც უნდა მო-
ხოვო... მხოლოდ .. წასაკვრეულია...

— ოჲ, ბატონის დაე! მაგ დაბარებით ქსწორედ მაწ-
გეოვით სიტუცხდესა, რომელსაც შევქსწირამ თქვენს
ერთგულებას, შექუვირა შაღვამ. მან ითქმრა, რომ ამა-
სეუდ უკეთესი შემოსუქვა აღარ ექმნება მას გამოუცხადოს
რუსუდანსა თავისი დამოკიდებულება თამარისადმი. შაღ-
ვამ უკვე დაიბოქა მუხლსეუდ მოსხვეენად.--

რუსუდანი გაწითლდა. მისმა გულის პირმა იწყო ნაკრეპა გულის დეღვისკან. მან მჭსწრაფლად ააუღო თვალი ოთახსა, თითქოს დასაწყენებლად. რომ მათი მსმენელი არაგინ არ არის, და უბძანა.

— დექ, დექ! შითხარ შენი გულის საიდუმლო: ვისგანა გაქვს დამწვარი, ვინ დაგიოდავინა გუკს მაგანად გაზღას გულის მშერობელი? ვისი ხანხარი თითები გიხუტუტებენ ამ კიკინებსა?

რუსუდანმა წაუღო კაკებში კელი და ნელა დაწია.

— შითხარ ყოველი, განატრეულა რუსუდანმა; განა არა შე მაშინაც შევამცნიე, როდესაც ოქროები ჩავყარე პირში, რომ თვალები კელარ განაშორე ჩემს... უმაწული გაცი ხარ; შენი სისხლი დუღს და ინთება. ესლა შენი გული ემსგავსება გოგორს გარდსა, რომელიც ელის მხოლოდ მაისის მზის სხივსა, რომ გარდიშალეს; ამისათვის არ არის შენი სიყვარული დასაძრახისი... შე ღმერთს იმ მდგომარეობაში დაუყენებია, რომ ყოველნი კრძალვით შექცევიან... შე მიყვარს მაგ გვარი გამბედავი უმაწული გაცი, რომელიც არ უყურობს შთამოგაულობას, და პირველს შემთხვევაშივე ჭბეღამს გამოცხადებას თავის გულის მოძრაობას. — ნამდვილ მაგას ჭქვიან სიყვარული და ჭეშმარიტიც ეგ არის... ბედნიერს ეტლზედა ხარ დაბადებული. ჩემა გუღმაც მაშინვე იგრძნო, თითქოს მას ანდამატი იზიდავს... მაგრამ შალვაკ, უნდა დაფარული გქონდეს შენი გრძნობანი და ენას არ გამოათქმევინო...

— ოქ ბატონის დავ! შექვევინა შალვამ, რა მიქსწვდა

გელზედ, საგონელად. თქვენ ჩამომართო ასეთი მზივე
ტვირთი, რომელსაც მე ვერ გაგებდამდი... მაშე უკვე
უთქვამს თქვენთვის...

— მე უკვე მიგნუდი, გულმა მითხრა რაც პირით ვერ
გაბედე.. როგორ სეღამ ჩემს ძმას გიორგის შეუბრაში?
მართალია, იგი ატარებს ამ წოდებასა, მაგრამ ყოველი
სამეფოს გამგეობის ტურთი მე მაწიქს. მე მიჭირავს
გელში ყოველი თანამდებობა. ჩემით მადლდებიან და მდ-
ბლდებიან ყოველნი... შენც ჩქარა აღგამადლებ... მხო-
ლოდ ფრთხილად მოიქეც...

მხოლოდ ამ აღლებულმა მდგომარეობამ რუსუდანი-
სამ და ამის აღგონებულმა თვალებმა მიხვედრეს საცო-
დავი შალვა, რომ ეს ღაზარაკი ტრიალებდა რუსუდანის
გამო, და არა თამარისა. მან არ იცოდა როგორ გა-
მოსულ იყო უგნებლად ამ საშიშო მდგომარეობიდან.
მაგრამ იმულებული იყო გამთეყვანა რუსუდანაც ამ
შეცდომიდან...

— ბატონის დავა წაილუდლუდა გაუბედაობით შალვაში
თქვენ არ ინებოთ დამესრულებინა ჩემი ჭაზრი... მე ისე
ვერ გამოეჭსოქვ... განესაზღვრელია ჩემი ერთგულება
და პატივის ტემა თქვენდამი... ვინა დიდი მოწყალე
ბძანდები და ეს მბეღეიანებს გაგიტყდეთ... მე უკვე აღარ
გვეუთვნი ჩემს თავს.. ჩემი სიტონსლე და გული მიტე-
მულნი მაქვენ უკვე... უცნაურმა შემთხვევამ თქვენისასუ-
ლისდამი... რომელიც... რასაკერეელია თამარი უკვე მემ-
ლას მოგესხებდათ?

რუსუდანი ამ სახელის ხსენებაზედ უკან შექსდებო,

თითქოს წაღმავს უკბინაო. იგი გაუვითლდა, ტუჩებს და-
უწყო კენკეტა და სანაწილად დაშტურა თვალები შალვას,
რომელიც დაღონებული, თავ დახრილი იდგა, და ღმინა-
შაგესავით ელვდა თავის ბედის გარდაწყვეტილებას.

— განაგრძე, განაგრძე! უთხრა რუსუდანმა დამ-
შვლების სმით; მაგრამ შალვა მის თვალებში კითხულ-
ბდა მზისსუნუნებას, რომელიც აზირობდა მას ზედ მეჩვიით
დაცემას. — მან კვლად წსტადა ეთქო რამ თავის გასამარ-
თლებლად, მაგრამ ენა არ ემოწინებოდა; შალვა ჭკამ-
ნობდა, რომ რუსუდანი, რომელსაც უნებურად წარმოა-
შვებინა სიყვარული თავისთანადმი, და რომელიც მან უარ
ქყო, არ მიუტოვებდა მას ამ კადნიერებას.

— ეკ რა ქსთქვი შე უბედურო! უთხრა დასასრულ
რუსუდანმა, რომელსაც ატრუოვე ჯავრმა და სირცხვილმა
თითქოს ენა შესუთოსო. ვის წინა ბედამ სიყვარულზედ
ღამარაკსა? შენ იცი, რომ მაგ კადნიერებისათვის აქედან
ცოცხალი აღარა ხარ გასაშვები?... მე შენ გამოგცადე.
ბედი შენი, რომ მიმიხვდი და ჩემზედ არა წამოგცდარა
და სანატროთ სსტასუდ გარდასტი... მაგრამ არა მჯერა
რომ შენ თავით მიხვედრილ იყავ ჩემს ქსტასა შენის
გამოცდის გამო. — უთუოთ ადრევე გაცნობა ვინმემ ჩემი
ტანსზას ელება, რომელიც გგონებ წამომცდა ვისთანმე
და ამიტომ სსტასავით ვერ გაუბი მახეში... შეგობლიან
გახვდე; მაგრამ მეორედ გაფრთხილებული იყავ ღამარა-
კში. მე საგმიო ვარ, რომ თუმიტა გვიან, მაგრამ მარად
აიცილე თავიდგან უსიამოვნება, რომელიც მოგვლდა...
უთუოდ მიღადატა ვინმემ და ადრევე გაცნობეს, რომ

მე მაქვს ამ გვარად ემაწვლეატების გამოცდის ჩეტულება,
წადი კარგი. მე არ დაგივიწყო შენა.—

შალვა არ ეჩქარებოდა გამოსვლას. მას არა ესმოდა რა
რუსუდანის ღამრავისა. მან გაიგონა მხოლოდ, რომ
რუსუდანს არ უამა მისი გამოთქმა სიყვარულისა
თამარისადმი. მაგრამ გარდათქმაც აღარ შეიძლებოდა.

— ბატონის და! მოასხენა შალვა: ნუ გამიწერებით,
ნუ მიიღებთ კადნიერებათ ჩემს მოხსენებას, ჩემს თხოვ-
ნას. მომთხოვეთ ყოველი უმძიმესი მსჩუქრული, რომლი-
ნაც შეწირვა აღმინანისგან შესაძლებელი არის... მე და-
მსაჯეთ ყოვლის სასტიკის სატანჯულებით, და თამარსკი
ნუ გააუბედურებთ. იგი კვლავ მიიღებს უფლს სხვას,
იგი ჩემია, მე მაგუთვნა ეკვლესიამ.

— რას გადაჭსტე! უთხრა წერომით რუსუდნმა: ჩემმა
აღვრსმა შენ ჭკუიდან შეგშალა! ვინ თამარი გეკუთვ-
ნის შენა? რატომ ეგრე შეუზოვრად ასხენებ შენ იმის
სახელს? საიდგან მოგსკლია ეგ რეგენი ფიქრი თავში,
რომ შენ უნდა დაგისკუთრო ჩემი შული თამარი?—ნუ
თუ მოხუცებისაგან გამოყრუებულის ზაქარია სზასლარის
ჭება გაძღვეს შენ ნებას, რომ ეგრე კადნიერად სიძობას ეძებ-
დე მეფის სახლში?—თუთ იმ ზაქარიას შენზედ უკეთესი
შული არა ჭყავს, მანშე? ან მაგოდენი როგორ არ იფი,
რომ ჩეტნ ჩეტნს ქეტშეკრდომებზედ ვათხოვებთ ქალებს
ჩეტნის აღმოჩენით და არა იმათის სურვილით, რო-
მელსაც კერასოდეს ვერ შემოგებდვენ გამოაცხადონ...
გმარა, მაგ წამოცდენას მე შენს სიუმწვლეს მივაწერ.
იმედი მაქვს, რომ ამ უსიამოვნოს ღამრავს აღარ გა-

ნადუკებო წოდისმე,—და აქედგან კაწზედ აღარ გაიტან,—
შენს საუბედუროდ.—

—შენი ჭირიმი, ბატონის დავ! მოახსენა შალვამ: მე
თვთონ შეშინიან ჩემის ჩედისა; მაგრამ მე და თამარის
განშორება საფლავის მეტს არას შეუძლიან. ჩუქნ უკვე
შეერთებულნი ვართ ნაკურთხის ბეჭდებით, ჩუქნი საყ-
ლები უკვე ზეცაში ჰსწვრიან. და შალვამ მოკლედ მოახსენ-
ა. ყოველი, როგორც დაინიშნა მუხათ გვერდის კომ-
კში თამარზედ იმ დროს, როდესაც თამარი ანათუ იფიქ-
რებდა, რომ იგი ეკუთვნის მეფის სახლობას, ანამედ
შეშობდა, რომ იგი მოჰყვანდათ აქ სულისა და ხორცის
წასაწყემნდელად.—რასაკურთხელია შალვას ან უამბიან რე-
სუდანიასათჳს, რომ მან პირველად წაუგითა თამარს
თავის მამის გარდასაკალი.

რესუდანი დიდ ხანს იყო შესული ფიქრში ამ უც-
ნაურის დანიშვნის გაგონებაზედ. მან არ იცოდა, რო-
გორ განეგრძელებინა შალვასთან ღაპარაკი—მუქარები-
თა თუ დაუვაკებით. მან ისევ უკანასკნელი დონის მიება
აჩნია.—

—გამიგონე, შალვა შალვა: უთხრა მან დამზადებით:
მე არ ვამტყუნებ თამარს უწყის სიქმის დატყუარზედ
შენთახ. ეს ჩემი ბრალია: გასათხოვარი ქალი გაეხადე
სხვის კარსა და არ ვაცოდინე ვისი შალი იყო. რასა-
კურთხელია უეტრად მონასტრიდგან გამოყვანა მისი, ვაჟუ-
რად ჩაცმულება და გზის შემოყენება ან ეჩუქნებოდა
მას კარგ ნიშნებად. იმის გათხოვებადმედ. მე არ მინდო-
და სპარსეთის შადს გაეგო, რომ ჩუქნს სახლში იზღებს

ქალი თამარ დედოფლის შვილის-შვილი. ურჯულად ხალხნი ესრედ დაგიუბუღნი არიან ჩუქნის ქალებისათვის, რომ იგინი მე თამარს არ შემაძრებენ: ძალით იქნებოდა თუ ნებით, ითხოვდნენ ცოლად და წაიყვანდნენ სპარსეთში. — ესლა ხედამ შენსა და თამარის ცოლქმრობაში რამდენი მთა წევს; გულისდას ამოიღე, რომ იგი შენი დანიშნულია: იმას არ შეუძლიან შენთან უღელის წევა. იმისი ბედი მიფრინამს უმაღლეს ალაგს. საბერძნეთის სულთანმა უიასდინმა გვთხოვა იმისი თავი ცოლად უარის შეთვლა არ შეიძლება. შემძლებელი კაცია და ამოკლებს საქართველოს ძირიანად. უიმისოდ ჩუქნ სხვებიც ბევრნი მტერნი გვახვევიან. განა მე არ მიმძიმს და არა მწკამს გულსა თამარის განშორება, მაგრამ საქართულის სარკებლობას უნდა შევხსნით ჩუქნი სიყვარულიცა და სიამოვნებაცა. — ხალხი რადგანაც მე ვარ დამარტყველი შენის ბედისა, მევე მივიღებ მხრუნელობას ახლად შევადგინო იგი. — უბრკველეს კაცად გაბედი საქართველოში და სანატრელი სიძე შეიქნები რომლის ოჯახიდგანაცვი ამოიჩივე ქალსა. მხოლოდ ეს ლაპარაკი ჩუქნს მევე დარჩეს; მე გამოგიჩენ სადმე ალაგს დროებადმდე, რომ აქაურობას თავი შოარიდო, ვიდრე თამარის ვალს მოვრჩებოდეთ. ნათქვამია, თვალი შორს, გულიც შორსაო.

— ბატონის შვილი! შემიბრალეთ, იძულებულ ნუ მყოფთ ჩემის ურჩობით გაწეინათ. ჯერ სიცოცხლე წამართვით და მერე თამარს განმაშორეთ!...

— შადვა, უბძანა რუსუდანმა: ჩუქნ რომ ამ ძნელს

მდგომარეობაში არ ვიყო, მე სიამოვნებით მივიღებდი
შენს სიძიებას. — ბუნებისგან მდიდრათა ხარ შემკული
ყოველითურთ და დანაშთიანი ბედნიერება შენი ჩუქნს
გელში იქმნებოდა. მაგრამ შენ თუთონ წარმოადგინე
გონიერების თვალთ, და არა შეყვარებულის გულით,
საქართველოს მდგომარეობა. ჩინგის ყაენიც ცალკე
გვიპირებს დაცემას: იგი უკვე დარბანდს მოახლოვებ უ-
ლა ურდისკის დაშორით; ვიანდინს სულთანსაც ცალკე გა-
დგომიერებთ ჩუქნის უარის შეთვლით. ამ დროს უნდა
ვეძებდეთ მასთან კავშირსა და მეგობრობასა, რომ შეერ-
თებულის ძალით შტერს პასუხი გაგვსცეთ, და არა გან-
ხეთქილებასა. ან რათა გგონია შენ, რომ სულთა ნი
ჩუქნის უარის შეთვლით, მაშინვე გელს აიღებს თამარის
თხოვნასე? ეს შემოთვლა იყო იმის მხრით მხოლოდ
გაზდილობა და თავაზი: იგი დარწმუნებული იყო, რომ
ჩუქნ უარს ვერ გაუუბედობდით და იმას სურს, რომ
თხოვნით მოიპოვოს იგი, რასაც ძალითაც მოგვითხოვს.
ახლა შენ თუთონ იფიქრე, მიჯობს უარი შეუთვალა და
ავაზრებინო საქართველო? მაშინ გინ უნდა მცხსცეს
დმერთს პასუხი ამოდენი ხალხის გაფუჭებაში და აკლე-
ბაში? განა არ მოხდა ამ გვარივე ამბავი დედის ჩემის
თამარის დროსა, როდესაც მას თხოულობდა ცოლად
ჩუქნი სასიძოს მამა ნუქარდინ სულთანნი და უარის თქმა
დაზადა ჩუქნი შოროის სასტოვი ომი? კარგი, რომ მაშინ
საქართველო ძლიერი იყო და ბედნიერად გარდისხდა იგი,
ახლა ის დრო აღარ არის: ჩემმა ძმამ გიორგი მეფემ
თავის დაუდევრობით და ურდოს ქვეით საქართვე-

ღოს მოტყუება ფრთები. მან შემოიღალა ყოველი, ვინც
გონიერნი და გამოცდილნი მჩრეველნი ჭეუჭანდნენ დედა
ჩემსა, და დაიხსლოვან ივინი, ვინც მას ემგზავსებთან
უზრუნველობით... ესეა მე მაწევს საქართუშლო; ყოვე-
ლი უბედურება მისი მე მომეკითხება ღმერთთანაც და
კაცთანაც. შენც მინდა გაგხადო მონაწილე ყოვლის მო-
ქმედებისა, რასაც ღმერთი მათეიქრებინებს საქართუშლოს
სასარგებლოდ, მე ვიცი, რომ არა ვითარს პატრიარქის მო-
ყვარებას და ამადღებებს არ შეუძლიანთ დაგავიწონ სი-
ყვარული თამარისადმი, მაგრამ, მე დედა ვარ და განგ-
ლევილის გულით ვითმუნ მის განშორებას; შენც უნდა
მისწერებლად შექსწირთ. შენი სიყვარული საქართუშლოსა,
მეც მე ღმერთიც მოგცემს იმდენს მხსნეობას და ძალასა,
რომ დაგავიწიოს.

— ოო, ნუ მიბძანებ, ნუ მიბძანებ მაგას პატონის
დავ! შეტყუიარა შელვამ: ეს სიყვარული პირველი და უკა-
ნასკნელი იქმნება ჩემს სიცოცხლეში; იგი მომიღებს ბო-
ლოსა... მე მარტო ჩემის თავისთვის არა ვჭსწუხვარ: უბე-
დურად დაგებადებუფარ და უბედურად გაივლი ამ სოფ-
ლის გზასა. მე რომ ბედი მქონოდა, თამარი თქვესნი
ქალი არ იქნებოდა. მაგრამ იგიც გებრალბოდავსთ, პა-
ტონის შვილი; არც ის გამოიღლის სასიხარულო დღეებსა,
იგიც ჩემსავით შესწირამს სიცოცხლესა თავის საღმრთო
კადებულებასა. ნუ იფიქრებთ, რომ პირველ ქმარ გა-
შეებუდმა ქალმა იხაროს ვისთანმე. თვით ბუნება ადამი-
ანისა, წინააღუდგება მის ბედნიერებასა; ხოლო თამარი,
ვითარცა ხეხილი უმზეოდ, ისე დაჭკნება უხეზოდ ნადე-

დით. ხალა თქვენ იცით, თქვენ იქნებით მასუხის
გამცემი ღმერთთან იმისი და ჩემის უბედურებისა.

შალვამ დაუგონა თავი და გამოჰყარდა მსწრეთლად, რა
ჭხედაძდა, რომ თვალებში ცრემლი მოაწვა — და აღარც
შეუძლო გულგრილად განგრძელება ღამანაკისა ამ სა--
განსედ.

თამაშმაც იცოდა, რაც ღამანაკი მოხდა შალვასა და
მის დედის შორის: თამაშს დაეუენებისა კარბთან ხალოს
თავის ერთგული დობილი სოფიო, რომელმაც დაწერი-
ლებით აკრიბა ღამანაკი მათი და მოახსენა თამაშსა. —
ამ დაბრკოლებათა და დედის ქცევამ უფრო განუხურეს
თამაშს გული, უიმისოთაც აღგზნებული სიუვარულით. —
მან მამინეკ მიჰსწერა შალვას შემდგომი:

ჩემო სიცოცხლეკ შალვაკ!

მთრთოლვარის კელით და გულით და ცრემლიანის
თვალებით გწერ ამ უბედურს წერილსა. მე უაჟს გიცი
ყოველი, რაღც გაიარა შენსა და დედანქმში. გმადლობ,
შალვაკ, რომ არა ვითარმა უხვმა დაზირებამ დედისქემისამ
არ შეარყია შენი ერთგული ჩემდამო გული. ჩემგანაც მო-
ითხოვე მაგ გვაროვე შეურუეველი სიუვარული. რომლითაც
აღსრულები ვარ შენდამი. დარწმუნებული იყავ, რომ არა
ვითარი მეჭარება რუსუდანისა არ გადამათქმევინებს ამა
სიტუვათა, არ დამაბრკოლებს გამოჰაცხადო საჩქეუნოდ
იგი, რაღც დამალული არ არის წინაშე ღმთისა. კელი
შენგან დარიგებასა, რომლის აღსრულებას არ მოვერიდები,
თუგინდ უღმობელი სიკუდილი ვირში მიუერებდეს. —

შენი საფლავადმდე თამარი.

(განგრძელება შემდგომ ნუმერში იქნება.)

ჰომეიდგან (რუსსეთუძე.)

ფარისეველი.

შესუდეთ ფარისეველსა,
ლოცვითა ღამის მთვეელსა,
ცხადათ ბოროტის დამგმობსა,
ჩუმათ კი ცოდვის მდეველსა.
წამისწამ ასხენებს უფალს,
ამ თვალმაქცობით გიხუტვსთ თვალს,
მე უღმრთო კაცსა მეძახის
და მიზეზს ადუბს თერგის წყალს.
შეგტირისთ ჯვართა და ღვთით,
თქუწნც გაჟრუბსთ: ცუდ კაცად მხდით!
მაგრამ ჩუწნშიდ სხუა რამ არის—
მიზეზს გუტყვით, თუ ვერ მიხვდით:
მე და კვ გსცნობთ ერთმანეთს!
კვ რამ მუტუბს იცუმს მეგრელსა

არ იცით, რომ თქვენს გატყუებას
და ეტყუება თუთ ღმერთსა?

ახა სინჯეთ! ერთხელ გატყუ
სადმე ჩემათ მიუპაწყო,
მაშინ ნახეთ, რომ იმავე მუჟს
გლეხ კაცს უტყუამს თავშიდ მწარეთ.

გეფიცებით იმავე თვალებს,
ცხადათ რომ ცას უყვრილებს
ჩემით ბერძენ აშიუელად
უთამაშებს ღამაზ ქალებს

საეღარში რომ დაგვიხელებს
და ხატს უზოტინებს ხელებს,
მეწმენეთ, იმავე ხელებით
მომხივრებს ჯიბეს უთხელებს.

მე ვერ შემატდენს თქვენს სავით
მაჩხვით, ღოცვით მოხრილ თავით,
შეუტყვე ფარისევლობა
ღირსია ჩაიქოლოს ქვით!

ვცანი გაიძვერა მე,
მისთვის მიწერება თუჩმე,
უღთობას მიტომ მწამობს
და მეძახის: «რუსეთუმე!»

თ. ა. წერეთელი.

1862 წელს

30 მარტს.

ქ. ს. პეტერბურგი.

დიდისა მოურავისა გიორგი სააკაძისა სი-
კუდილი.

ოდეს შაბაზს ეყენისა მიერ წარმოვლენილნი ეარჩი-სან სარდარი მოვიდა ტფილისს, დიდის ლაშქრითა, მოურავი და ზურაბ ერისთავი თან ახლდენ და მეუის ბაგრატის შვილი (*) სჯმონ მოიყვანეს შაბაზს ეყენისაგან გამოტანებული თანა და ტფი-

(*) ბაგრატ მეფე, ქართლისა, შემდგომად მეფის თეიმურაზისაგან აღი-ეული-სან ზედ გამარჯვებისა; გარდაცვალა ბოლნისს. რად-განაც იგი მხოლოდ ბატონობდა სომხითსა, და ქართლისანი არა ეგრე მორჩილებდნენ მას; შაბაზს ეყენმა, ბაგრატის სიკუდილი რომ შეიტყო, დიდად დაუმძიმდა, და სჯმონს ბაგრატის შვილს და ამის დედას დიდი იმედი მოსცა, სჯმონ თავსთან

ლისში დიდი ქორწილი გარდაუხადეს ჯანი
 მანუბეგუმსედ: ქორწილს შემდგომად,
 რადგანაც შაბაზ ეყენისაგან ბრძანება ჰქონ-
 დათ სრულიად კახეთის ერთა და მცხოვ-
 რებთ გაწეშტისა. იმ საქმის თადარიკს
 შეუდგნენ; ფეიქან ხანი ბარდის ბატონი
 ადრევე ლაშქრით კახეთში ჰყვანდათ გასტუ-
 მრებული. რომ კახთ ლაშქარი ერთობლივ
 შეეყარა, ყარჩიხან თავისის ლაშქრით
 მუსრანის მხარეს გავიდა, საფურცლეში
 დადგა. მოურავი და ზურაბ ერის-თავი თან
 ახლდნენ, სუმონ კი ტფილისს დაუტოვეს:
 ფეიქანის-ხანმა კახთ ლაშქარი და სრული-
 ად კახეთის თავადნი და ახნაურნი შეჰყა-
 რნა, წამოუძღუა და მუსრანს მოვიდეს, და
 აღლუში დაუპირეს ეიზილბაშთა კახთ ლაშქა-

ჩაიყვანა, რადგინამე ხანი მას ახლდა, და შემდგომად
 ყარჩიხან თავისი სარდალი რომ ჯარებითგაშლისტუმრა,
 და მოურავი და ზურაბ საქართველოზედ სუმონ ამათ
 გამაღატანა ტფილისს:

რსა: ფონთსელიდამ ქანდამდის ეიზილბაშთ
 ლაშქარი ორისაჲ მხრითჴს, იქით და აქეთ
 დააუენეს გაატარიან თუთო თუთოდ კახნი.
 და როდესაც გატარებულნი კაცნი თავიანთს
 ლაშქარს გამოვრდებოდა, ასრე მოჰკლიან რომ
 ერთი მეორის სიკვდილს ვერ შეიტუობდა.
 და ესრეთის ღალატობით მრავალნი კახნი
 დიდნი დი მცირენი ამოსწევტეს, მანამ
 შეიტუობდეს რა: რომ შეიტუეს კახთ ლაშქა-
 რმა გაიკრეს კმლებს კელი შეუტუეს, და
 მრავალი ეიზილ-ბაში დახოცეს, და კმალ
 და კმალ ომით გავიდნენ ღა მოწინენ
 ვინც დარწომილნი იუვნენ და კახეთს მია-
 შურეს: კახეთის მცხოვრებთა რა ეს ამბავი
 სცნეს, ცოლმჴლით მთებში და სიმაგრეში
 შევიდნენ და დაისიხნენ ეარჩისანმა კახეთს
 ლაშქარი გაუსია, თარეში ეოველ ალაგს
 მივიდა. თითონ ეარჩისან, დიდის ლაშქრით (*)

(*) ნოჩიო ანუ ნოჩია არს ერთი დიდი დაბათიანნი

ნორიოს დადგა, და სრულიად კახეთის
მცხოვრებთ ამოწევეტას და აოსრებას
ცდილობდა, და სრულიად კახეთში ეიზილბა-
შთ დასასვლელსა: ეს საქმე იწუინეს დიდად
ქართუჭლთა ესეოდენტა ქრისტიანეთა
უბრალოდ სისხლის დაღვრა. და ეიზილ-
ბაშთა-თჳს ამიხი სამაცეროს მიგება
განიზრახეს:

მას ჟამად, ერთს დღეს, მოურავი
ნორიოს მდგომს ეორჩიხანის ლაშქარიდამ
თავისის მახლობელის მოუვასებითა და
მსასურებით, რაოდენისამე კაცით, სანადი-
როდ წამოვიდა, და ლოჭინის ხევში ნა-
დირობდა. ნახა ანასდად ერთი შათირი
(ესე იგი მალე მსრბოლი ანუ შიგრიკი)
მომავალი მსწრაფად, შაბაზ-ეენისაგან
მოგზავნილი ეარჩი-სან სარდალთან: მოურა-
ვმა მას შიგრიკსა შაბაზის მოწერილი

წიგნი გამოართო და წაიკითხა: ეარჩი-ხანისა-
თჳს მოეწერა» სწრაფად ეცადე რომ კასეთის
მცხოვრებნი სრულად ამოსწყუტეო. და
როდესაც ეს საქმე სრულ ჰყოფო, მაშინვე
მოურავი შეიპყრო, თავი მოსჭერ, და ჩემთან
გამოგზავნეო. და ქართლის აერის თავდა-
რივით შედიო, რომ ქართლშიაცა და კასე-
თშიაცა სრულად სწარსნი უნდა დავასა-
ხლოთ» მოურავმა რა ეს წიგნი წაიკითხა
წიგნი შეინახა, და მეისვე შათარი (*) იგი
მოკლა და ერთს ტეეში, უსჭედრს ადგილს
ჩამარხებინა: და წამოვიდა და მოურავი
მუნვე ლაშქარში, ეარჩისანთანვე მოვიდა.
ზურაბ ერის-თავი დააფიცა, და საიდუმლოდ
გამოუცხადა ეს ამბავი: ორთავ ჰირობა შე-
კრეს საიდუმლო, კახთაც გამოუცხადეს
და ქართუელთაც: მეოეს თეიმურაზს კაცი

(*) შათარი სწარსული სახელი არის, მაგრამ ქართულს
ენაშიაც ხმარობეს: ქართულად შიკრიკი და შაღე-მსრბო-
ლი ეწოდება:

აახლეს ერთობლივ ქართულთ ჰირი მისცეს
 მოურავმა ზურაბს უთხრა. » შენ არაგვედ
 წადიო ქართულთ შეატეობინე რომ ეოგე-
 ლი კაცი მსათ იუოსო, და დანიშნულს
 დღეს საცა შენ ალაგი დაუნიშნო, იქ
 შემოკრებენო. მაგრამ ამ სახით რომ საიდუ-
 მლოდ ჭკონდესთ დაცული ეს საქმეო, რომ
 ეიზილბაშთ ვერ გვიგრძნანო: მეუე თეიმურაზს
 კიდევ კაცი აახლეთ, ჩქარა მოგვეშველოს
 შენ თან გადმოიყვანე, არაგვედ მობძანდეს
 დაფარულათაო: კახნიც თავის დროედ რა
 ერთნიც თავს მოიერიან მოვლენო დანიშ-
 ნულს ჰაემანსედაო: მე აქ ეიზილბაშთ
 ლაშქარში ვიქნები უფრო აზრს ვერ მოვ-
 ლენ, და ვერას შეგვიტეობენო: ჩემთან
 ნურავის გაუშვებ, ეველა თან მიასელო:
 მოურავმა მხოლოდ ოთხნი თავადის შულები
 გამთარჩივა, და თვსთან დანარჩუნა, ერთი
 მაუგანი ჰაატა სერსეული-მე და ამისი
 შული ავთანდილი, ელია დიასამი-მე, და

მეოთხე ვაშაუი ჰაპუა: ესენი გმირნი და
 დიას ჩინებულნი ვაჟიკაცნი იყვნენ: მოურავს
 თავისი შული, საკვირველი ვაჟი კაცი,
 ზურაბც თანა ჰქევანდა ზურაბ ერის-თავს დღე
 დაუნიშნა ამა და ამ დღეს მოდით სიფრთხი-
 ლითაო უღალატოთ და თავს დავესხათ:»
 წავიდა ზურაბ და ეისილბაშთ უგრძნობელად
 ასე იმოქმედა რომ ეოველი საქმე წარმ-
 რთა: (*) მეუფე თეიმურაზც გონიდაჲ მოი-
 ევანეს, და დანიშნულს ჰაემანსუდ, როდესაც
 ქართლისა და კახეთის ლაშქარი ნორიოს
 მდგომს ეისილბაშთ ლაშქარ, დაესხნენ,
 მუის შეუხდა მოურავი, ეარჩიხან სარდარს
 თავის კარავში, და თავისი გელით მოკლა
 მოურავის შულმა ზურაბმა ეარჩი-ხანის
 შული მოკლა. უსუფ-ხან შირვანის ხანიც
 მოკლეს მუნ, და სსუჟანი ხანები და სულ-

(*) ეს მეორეო მობრძანება იყო მეფის თეიმურაზისა
 საღვთისა სამსღვრიდამ. და ამ უამს შეიპყრა ქართლი-
 საცა სამეფო:

ნები მწავლნი დასოცეს, და იგი ლაშქარი
ეიზილბაშა და შირვანის ლაშქარი
სრულად ამოსწევითეს: აღივსნეს სამოვარძი-
თა, ვერცხლითა, ოქროთა, თვალთა, მარგა-
ლიტითა, იაზღითა, ცხენითა, აქლეძითა,
ჯორითა, კარვითა, საფენითა და სხუათა
მრავლითა ნივთითა:

ხოლო ესე ძლევა-შემოსილება იქმნა
წელსა ქრისტესით **1625**-სა; მარტის **4**-სა;
საუფლო ღვთის მშობლის ხარების დღე-
სასწაულის ღამე რომ თენდებოდა:

ფეიქანის-ხანი ამ-ქაშათ ეარჩი-ხან თან
არ იყო, კახეთში იყო ლაშქრითა: კახეთის
მხრიდამ (ფეიქანის-ხანი მცირედის ეიზილ-
ბაშით ბარდას გაიქცა, და ცოლ მჯლი
ძლივს გაასწრა, და მოარჩინა. და ბარდას
მივიდა (*) და რაც ლაშქარი ჰქუენდა,

(*) ფეიქანი ხანსა ზურაბ-ერისთავი ჭაჭით გამოუდგა
უნდოდათ ღელა ბატონის შვილი, რომელიცა ფეიქანის
ხანს ცოლათ ჰქუანდა, წაერთმიათ და ზურაბს შეერთო.

ისინიც სრულიად კასთ ამოსწევტნეს, და
 უოველი სიძდიდრე, ნივთი, და საქონელი
 სრულიად კასეთში დარჩა: მაშინ სრულიად
 შემოკრბეს დიდებულნი და ჩინებულნი მეფე-
 თა კარისანი, თავადნი, ახსნაურნი მოხე-
 ლენი, დიდნი და მცირენი, და ერი ქართ-
 ლისა და კასეთისა: კათოლიკოსი სრული-
 ად საქართუჭლოდსა, მღვდელთ-მთავარნი,
 და უოველნი სამღვდელო წესნი, და მოიუვა-
 ნეს მეფე თეიმურაზ ჰირველი დიდსა მას
 კათოლიკე ეკლესიასა შინა სრულიად
 იგრისასა მცხეთას. (*) და სცხეს ქართლისადა

მაგ-რამ ფეიქანის-ხანმა გასწრო, კედარ მეწივნენ ზურა-
 ბმან ბარდის გარეშეშო, და ყარაბაღი ძაღიან დაარბივა:
 მრავალი იშოვნეს ზურაბის ღაშქარ-მა და ესრეთ გამარ-
 ჟუჭბული შემოაქცნენ, და მეფეს თეიმურაზს იახლნენ.

(*) კათოლიკოსი საქარია იყო მაშინ, რომელმანცა
 ჰსცხო მეფეს თეიმურაზს ჰირველსა. რომლისა-თვსცა
 სწერენ შეისტორიენი ჩუქნნი; კათოლიკოსი ესე საქარია
 იყო სწორი ანგელოზთა, და შემეული უოვლითა წესიე-

სამეფოსა სკიპტრასა ზედა, დაეფუცნეს მას
 ჩუჭულმბისა მებრ ეოველნი დიდებულნი
 და წარჩინებულნი თაყადნი, აზნაურნი, და
 სამღვდელონი, და საერონი, დიდნი და
 მცირენი ერდგულებასა ზედა საუკუნოდ
 მეფობისა მისისა: ხოლო ესე იქმნა წამე-
 ბიდგან წმინდისა დედოფლისა ქეთევანისა,
 მეშვდესა ჟამსა: ჟამსა მასტყ მღევა-შემო-
 სილებისასა ეარჩი-ხანსა ზედა, და მოწუჟ-
 ტისა სრულიად მხედრობისა მის სპარს-
 თასა და იქმნა ორთავე მათ სამეფოთა
 ზედა ქართლისადა და კახეთისადა მეფე
 თეიმურაზ მხერობელი, წელსა ქრისტესით
1625 სა (მარტის გასულს მიიღო ქართ-
 ლის მეფობაც მეფე თეიმურაზმა და მოი-
 ევანეს მცხეთას სამეფო სასახლეში დაბრძა-
 ნდა. ორს, თვეს კურთხევის მზადება იყო:
ეოვლის ადგილინამ წარჩინებულნი შემოკ-
 რებოთა. ბესარიონ კათოლიკოს გიორგი მღვდელ-
 მონაზონი, სხუანი, სწერენ ზემო-თქმულს ამას:

რბეს. მეზობლებიდანაც სტუმრად მრავალნი მოვიდნენ და დიდის დიდებით სცხეს მეუფე, თიბათუშში, ე. ი. იენისის თუშში, 50, სა რიცხვში, მცხეთის დიდის ეკლესიის დღესასწაულზედ: მცხეთის დიდი ეკლესია მოციქულთ კრების სახელზედ არის აღმენებული, და იმ დღეს ათორმეტ მოციქულთ კრების დღესასწაული არის. (*)

მაშინ მეუფემან თეიმუნაზ კაცცა მრავალი საბოძარი დიდთა და მცირეთა ზედა სამღუდელთა და საეროთა, და მისცა ასული თჳსი დარეჯან მეუღლედ ზურაბს არაგვის ერის-თავსა, და ანიჭნა ნიჭი და წეალობანი მოურავსა, და დიდსა პატივსა უეოფდა მას, და იუო სიხარული

(*) მეფობითსა მპერობელობასა შინა განულო მეუფემან თეიმუნაზ პირუტყვის ორმეოც და სამი წელიწადი. მუნ ჟამიდან ოდეს იგი მიიღო პირუტყვად კახეთის მეფობა. და მრავალნი ჭირნი და განსაცდელნი დაითმინა, ქუჩებისა და ერის თჳსისა თჳს:

და მხიარულება ყოველთა ერთა შორის
საქართველოდსათა შეერთებისათჳს ქართლი-
სა და კახეთისა სამეფოთა, და არღა იუო
გულსა მათსა შეჭირვება, გინა შიში, და
შეზუება ვისიმე:

(ეორჩი-სანის სიკვდილისა და იმის
ლაშქრის ამოწყვეტისა ჟამსა, მოურავი
ლაშქრით მივიდა და ტფილისი ადიღო,
მაგ-რამ ტფილისის ციხე კი ვერ ადიღო.
ეიზილბაშთ ძლიერათ გამაგრებული ჰქონდათ
და სვიმონ-სან ბაგრატ მეუის შჳლი ეიზილბა-
შებთან იუო ციხეში).

თუძცაღა სხჳასა და სხჳასა ჟამსა
უხდებოდეს სპარსნი მეუესა თეიმურაზსა
და მარადის აქჳნდათ ბრძოლა ძლიერი
არამედ უმეტეს იძლეოდეს იგინო მეფისაგან
და ესრეთ სიმსნითა და ძლიერებითა თჳსი-
თა იპერობდა მრავალ-ჟამ მეფე თეიმურაზ
ქართლსა და კახეთსა და ახალციხისა
კერძონიცა მრავალნი დაიპურნა, რომელნიცა

იმძლავრებოდეს ოსმალთაგან, და ყოველი
ერი საქართველოდსა სადოდეს მას მამად
დამსსნელად თვსად, რად-განაც სძულდათ
ქართველთა სპარსთა უფლებად თვს ზედა.
ვინაჲდგან საქართველო იყო მუცლადუჭ
თავის-უფალი სამეფო და სასელოვანი
შორის სსუთა მეზობელთა თვსთა, ერი
ქრისტიანე და წარჩინებული.

მეფე თეიმურაზ იყო, ვითარცა ძლიერ-
რებითა და სამხედროს ზნითა და მამა-
ცობითა აღმატებული, ეგრეთუჭ კეთილისა
სარაკტირითა განმუჭნებული. მტკიცე
იყო სიურძითგანვე თვსსა სარწმუნოებასა
ზედა ქრისტესსა: რამეთუ ვერცა ეგენძან
და ვერცა ხონთქარძან შეუძლეს განდრეკად
მისი სარწმუნოებისაგან ჭეშმარიტისა ქრის-
ტესსა და ვერცა მამულისა თვისისა ერდ-
გულებისაგან: იყო იგი მეცნიერ სამოქა-
ლაქოდსა საქმისა და ზნეობათა, წერილთა
შინა გამოცდილი რიტორი, ენა მჭკვრობითა

ადმატებულ, და შვენიერი მოუბარი, ზიიტი-
კოსი შვენიერი და წარჩინებული, სსჭათა
შორის, და მეცნიერი სსვათაცა ენათა):

ამისა შემდგომად შთამოვარდა შური
შორის მოურავისა და ზურაბ ერის-თავისა:
მივიდა მოურავი ქაიხოსრო მესრანის ბატო-
ნის ვასტანგის შჯლთანა, და ორთავე
განიზრახეს ერთად რათა განუტევენ მეფესა
თეიმურაზს, და ქართლის სამეფო თუთ
დაიჭრან: განდგნენ და შეიკრიბეს მხედრობანი
ქართლისა რომლისამე ადგილით. ოსმალის
ლაშქარი მოიევანნეს, საფარ-ფაშა ახალ-ციხის
ფაშამ მოსცა: იმერელ მეფესაც ჯარი
სთხოვეს» შენს შჯლს დავსომთ ქართლში
მეფეთაო.» იმანცა ლაშქარი აშუშლია, და
ამ შეერილის ლაშქარით მოუხდნენ მეფეს
თეიმურაზს: იმ ჟამად მეფე დუშეთს ბრძანდე-
ბოდა, და ლაშქარი არა ჰყვანდა შეერილი,
მხოლოდ თჳსნი მახლობელნი, რომლნიც
თავად-აზნაურნი ახლდენ მეფესა, და ეკრე-

თუც ზურაბ ერის-თავსა თავისი კაცი ვინც
შეესწრნენ: ამხედრდა მეუფე ამ მცარედის
კაცითა, და მოეოგებნენ წინა მოურავსა
და ქაიხოსროს ლაშქარსა, შეიბნენ ბასალე-
თის ტბაზედ, და დიდი ბრძოლა გადაიხა-
დეს: ესრეთ ძლიერად იბრძოდეს ვინც მეუფეს
ასლდნენ, რომელ არცა ერთი კაცი მეუფის
მხრისა არ დარჩა რომ არ დაიკოდა. თვთ
მეუფე თეიმურაზ დაიჭრა, და ზურაბცა;
იოთამ ამილახვარიც მეუფეს ასლდა, და კარგათ
გაისარჯა. იმ ბრძოლაში მოურავიც ძალიან
დაიჭრა: ღვთის შეწევნით და თვსი ძლიე-
რის სიმხნით სძლივა მეუფემ თეიმურაზმა,
და გააქცია მოურავი და ქაიხოსრო, და
იმათნი ლაშქარნი მოსწუჯტნეს, და მრავა-
ლნი ცოცხალნი შეიპყრნეს. იმერლები
უურო მეტნი ცოცხალნი დარჩათ და შეი-
პყრნეს, რომ მცირედნიღა დაშთა მათგანნი,
რომელნიც კარდარჩნენ: ივლტოდნენ მოურა-
ვი და ქაიხოსრო, საქართველოში ფეხი

ველარ მოიკიდეს. გარდაცვიფდნენ, და სტამბოლს, ე. ი. კოსტანტინოპოლს სონთქართან მივიდნენ: სულთანს, ე. ი. სონთქარს საქართველოზედ ლაშქარი სთხოვეს: სონთქარმა, თუძვა მოურავი ქაიხოსრო და სსჟანი კარგის ჰატივით შეიწენაძნა, მაგ-რამ ლაშქარი კი არ ათხოვა საქართველოზედ:

იმ-ქამად სონთქარი თავის ვეზირასამს ლაშქარს ისტუმრებდა. მოურავი და ქაიხოსრო დაიბარა თავისთანა, და უბრძანა... თუ მართლა თქვენ ჩემი ერდ-გულობა გსურსთო, ჩემს ვეზირასამს მტერ-ზედ ვისტუმრებ ლაშქრითაო. თქვენც ქართველნი ვინც გახლავან ერთობლივ თან იახელითო ვეზირსაო. და თუ იქ სახელოვნად დარჩებით ჩემს წინა-აღმდეგებ-ზედაო, მაშინ მე თქვენს ერდ-გულობა-ზედ ვუღს დავაჯერებო. ლაშქარსაც მოგცემ და შეწვენასაცაო, და საქართველოზედ გავისტუმრებო, და რაც თქვენის გულის საწადელი არის,

ისრე აღვისრულებთ, და საქართველოს
დაგაჭვრინებთ:» მოურავმა და ქაიხოსრომ
ნება დართეს, და მოახსენეს სონთქარსა.
ჩუქნი თავი თქუენს სამსახურზედ დაგვი-
დვიაო. თქუენი ბრძანება აღსრულდესო.
იხსენენ ვეზირაჲსამსა, და ლაშქარს წარუ-
კუნენ მოურავიც, ქაიხოსროც, და ვინც
მათთან თავად-აზნაურნი ანუ სსუანი ქართვე-
ლნი იუენენ სრულიად, ეოველს ალაგს,
და ეოველს ბრძოლაში ასე სასელოვნად
გამოჩნდენ, რომ ქუტყანა გააკვრეს:

მოსენდა სონთქარსა და სონთქრის
კარ-ზედა, და ეოველს ადგილს, მოურავისა
ქაიხოსროს, და მათ-თან მეოფეთ ქართველე-
ბის ქებას ლაზარაკობდენ, და მათ სასელოვ-
ნებას და საკვირველს სიმსნესა. და ვეზირ-
აჲსამის ქება და სასელი სრულიად არსად
იხსენებოდა: ვეზირ აზამის ცოლი სონ-
ქრის ღუძლი დაჲ იყო, და ის იმ-ქამად
თავის მძას სონთქართან იყო: სონთქრის

დამ მისწერა წიგნი თავის ქმარს ვეზირსა.»
 აქ ჩემს ძმას სონთქარ-თანა კარ-ზედ, და
 კარის კაცებ-თანა, და ეოველს ალაგს ამ
 დიდს ქალაქსა და ქეჭვანაში მოურავისა,
 ქაიხოსროსი, და ქართუჭლების სასელი
 იხსენებო, და იმათი ქება ილახაჩაგება
 ეოველს ადგილსაო, და ეოველს კაცთანაო.
 შენ ვეზირასაში ხარ, და სონთქრის მაგიერი
 და სრულიად ლაშქრის მბრძანებელიო:
 მე დიდათ მეთაკილებო ვიდაც თავიანდის
 ქეჭენიდან გამოერელი ქართუჭლები მოვი-
 დნენო, იმათი სასელი ასე ამაღლდა, და
 შენი სასელი არც სონთქარ-თან, ამ დიდი
 კელ-მწიფის კარ-ზედაო და არც ქეჭვანაში
 არსად არ იხსენებო;» ეს წიგნი და ამბავი
 ვეზირასამს რა მიუვიდა, იწეინა მოუწოდა
 მისევე შეიპურა მოურავი, ქაიხოსრო, და
 ეოველნი მათ-თანა ქართუჭლნი, (*) მოურავ-

(*) მოურავმა სიკვდილის უამსა თქუა. » ოუმტაუ უცხოს
 ქეჭვანაში თჳსთა ტომთა და ცოლ-მჯღო მოშორებული
 გვედებო, მაგრამ ღირსი კარ, ამის-თჳს რამ ეოველის

საც თავი მოსჭრა, ქაიხოსრო მუსრანის ბატონი და მათთან მეოფნი თავადნი, ახნაურნი, თუ სხუანი ერთობლივ ამოსწევიტა: მაშინ ვესირმა ხონთქარს შესმენა მოსწერა.» ქართუტლები რომელიც მე გამოძალოლეთ ლაშქართან, ისინი ჩეტნს მტერს ჰირს აძლევენ, გვიღალატეს და სიკვდილს მიპირობდნენ: შეუტევე ესე და სიკვდილით დაგსაჭე ეველანიო.»

ეს საქმე, დიდად მოუწონა თავის ვესირ-აზამს, და იმის სამაგიეროდ წებლობაც უეო და ასე ბრძანა:» გავს ის კაცნი თავიანთ ქეტუნდამ სამართლიანად ეოფილან გამოურილნიო, რომ აქაც მოღალატენი ეოფილან თავიანთ მეფისა და ქეტუნისა აქ მოვიდნენ, ჩეტნ ჰატივით შევიწენარეო,

თავის მამულის მოღალატეს და შემკვიდრეთ მებატონეთ წინა-აღმდეგს ბოლო და დასასრული ამისთანა აქესთო, როგორც დღეს მე უპატიოდ და მოსაყიენებულად ეოველს ქეტუნაში, ამ-სახით გვედებიო: » (ეს სიტუქა საუკუნოდ სასსოვრად და ანკდოტად საქართუტლას ხალხში არის დარჩომილი:)

და აქაც გვიღაღატესო: უზურმარილო და
 ავი კაცნი ეოფილან და სამართლიანად
 გარდაუხდევინებია ჩუტნს ვეზირსაო»
 საბრალო და გმირი იგი მოურავო,
 რომლისაცა სწორი მას ჟამსა შორის
 საქართუტლოს გულგანთა არავინ იყო,
 თუცა მას ჟამად გამოჩენილნი გმირნი
 ძლიერნი, მხენი, და ბრძოლათა შინა
 გამოცდილნი მრავალნი იუვენენ, მაგრამ
 მის ჟამისა თავადთა და აზნაურთა შორის
 გამოჩენილნი ვინც იუვენენ, არც ერთი არ
 იყო იმისი სწორი, და სუეველას მოურავის
 ამჯობინებდნენ მისი თანა შედროვენი, გარდა
 მეფისა თეიმურაზ ჰირჭლის და მეფის
 თეიმურაზისას ასე იტყოდნენ:» არა თუ ჩუტნს
 საუკუნეშიაო, რმაველი საუკუნე არის რომ
 სრულიად ივერიაში იმისთანა ძლიერი და
 გმირი არა გამოჩენილარაო» და არა თუ
 მხოლოდ საქართუტლოს ერნი ეოველნი
 სსუა ქუტუნის ერნიცა ამასუტ ამტკიცებდნენ,

რომელნი საქართველოს მეზობელნი იუენეს
და ანუ რომელსაც თემშიაც მეფე თეიმურაზ
ბრძანებულ იყო, და ენახათ, რომ ამისი
სწორი ამქამათ ჩუწნშიაც არა-ვინ არისო:
და ამასაც სწერენ რომ შაბაზ ამის-თჳს
უფრო მომატებული და უმეტესად მტერი
იყო მეფის თეიმურაზისათ, რადგანაც მეფე
თეიმურაზ ესეთი მხნე და ძლიერი იყო.

ესრეთ უბედური აღსასრული ჭქონდა
მოურავს. (*) და მისი ჰირ მშო მჴლი

(*) მოურავს სახელად გიორგი ერქვა. ტფილისის
მოურავი მეფეთაგან წყალობად ჭქონდა ნაბოძები: გვა-
რად სააკაძე იყო. თუმცა არა ეგრეთ წარჩინებულთა
გვარისაგანი იყო, მაგ-რამ უოუელითა დირსებითა და
ნიჭითა. ვითარცა სამხედრომთა, ეგრეთჲს სამოქალაქო-
მთაგა უნებობითა აღმატებოდა მრავალთა დიდთა და მუწლ-
თა შთამომავლობისაგანთა: ძეულად თქმულს მოურავედ
ქების ღუქსებში არის ღუქსად ნათქომი.

სააკაძეს თან გადაჴყენენ თავადები ძირ-ძველები:

თუმცა თჳსსა ქართლის ცხოვრებასა შინა სწერს ვახუ-
შტი. მოურავი ადრევე შაბაზ ყეენთან რომ იყო იქ
მასმადიანთ სარწმუნოება მიიღოგო, და როდესაც ხონთქარ-

ზუზბიცი მასთანვე მოკლეს, რომლისასაც
ამას იტეოდეს მზავალ-წილად ვაჟ-კაცობით
და ძლიერებით თავის მამას მოურავს ესე
სჯობსო: ეგრეთჲც ქაიხოსრო მუსრანის
ბატონმან, და სსუბათ მათ-თანა მეოფთა
თავადთა და აზნაურთა, და მათთავე თანა
მეოფთა ეოველთავე დიდთა და მცირეთა
ერთბამად მოურავსავე თანა მოისთვლეს,
ნაცვლად საქმეთა თჳსთა, უმწარესი
სიკვდილი:

თან მოვიდა ზეორდ, იქაც გამსმადიანდაო, ოსმალების
სჯულს ზედაო: მაგ-რამ მეტი არ არის ეს სიტყჲ,
არც ერთგან მასმადიანო სჯული მოურავს არ მიუღია
და არცაზ-ვინ ემოწება ვინმე მას ზედა აღმწერი, რომ
გიორგი მოურავს სააკა-ძეს მასმადიანთ სჯული მიედოს:
მოურავი დაუდგრომლის ხარაკტირის პატრონი იყო
თავისის გულდგენებით და ძლიერებით გამაყებული და
განლაღებული კაცი იყო თორემ სსუბრ საიშვით და
ფას-დაუღებული კაცი იყო, და სსუბით სრული: |

ახალი ამბები.

კარგია დიდი კაცის მჯლობა და ნამეტურ დიდი ჩინის ქონა, დიდი ჩინოსანი რომ ვიყო უშეშველია, რომ რაც უნდა დავეწერო ეველს დიდი სიამოვნებით წაიკითხუტნ, მოვლენ და მეტყვიან:» «დმერთს შენთვის დიდი კაცის მჯლობა და ჩინიც მოუცია და მასთან ძალიან ნიჭიერი კალამი, თქუტნი სტატია ცისკარში ისე ბრწეინავდა, როგორც ვენერა თავის თანამეტოლიდგან.» მაგრამ მე საწყალი, არა თუ დიდი, არც ჰაწაწინა ჩინის ჰატრონი ვარ და რაც უნდა დავეწერო მაინც არავინ წაიკითხავს, და ამ მიზეზისათვის დავიწეებ

ნელ ნელა ღაუბობას და მოვასხენებ
 აქაურს ამბებს ვისაც არ გაუგონია და
 სურს რომ გაიგოს. ბატონებო, ჩუქნში ისეთი
 ჩუქულები გახლავს რომ როგორც ცისკარს
 მიიღებენ თუ არა, მაშინვე დახედვენ თუ
 ვისი რა სტატიები არის, თუ ავტორის
 გვარი მოეწონათ მაშინ სიმდიდრით სიამოვნებით
 წაიკითხუტნ, თუ არა დაგდებენ
 და დახევენ, ახლა მოგასხენებთ, ზოგს
 ძველს და ზოგს ახალ ამბებს, მაგრამ
 ბატონებო, არ გეგონათ თუ ამ ჩემ სტატიას,
 ვისმეს შეგონებით ვსწერდე ან და გამოჯა-
 გრებით (ზოგიერთებივით). არა, ღმერთმანი
 არა! წარსული თვს თებერვლის ცისკარში
 უ. ეფთვიძე წერეთელმა ინება, რამოდენიმე
 სიტყვის დაწერა თ. ი. ჭავჭავაძესე, და
 ამ სტატიამ ძალიან ბევრი ხალხი აგვა-
 ლაპარაკა, ასე რომ თითქმის რა დროსაც
 უნდა გაგველოთ ბულვარში უეჭველია,
 რომ გაიგონებდით. ჩვენი ეფთვიძეს სტატია

წაიკითხო! თქვენ ნუ მომიკვდებით ძალიან
 კარგი სტატიაო, ძალიან კარგა დაუწერა
 თ. ჭავჭავაძესო.» ეგრეთჲს ბევრს ოჯახებში
 გაიგონებდით ეუთვიმე წერეთელსე ლაპარაკს.
 ვგონებ არ ვიცო მესწავნებოდა თუ რა
 მიხესი იყო, როცა ბულვარში მარტო
 დავდიოდი, სულ ეს სიტუაციები მესმოდა:»
 ეუთვიმეს სტატიაო.» საშინელი. შეჩვენებული
 რამ არიან ჰეტეროუზში ჩქვნი ემაწვილები
 გუშინ ერთმა ჩემა ამხანაგმა მიაშბო, რომ
 ვითომც უ. ეუთვიმე წერეთლის სტატიასე
 ზასუსს აზირობენ, და ვნასოთ რაგარი ან
 როგორი იქნება უ. თერგდალეულების
 სტატიები. ჩვენ არ გვეძინიან იმათი
 გარწმუნებთ, რომ ძალიან ვემსადებით მიუგოთ
 ჩვენ მაგიერი ზასუსი» რა საკვირველია არა
 საწინამდეგოდ სასოგადოებისა.» მართლა
 ეს რას გავს ბატონებო, ასლანდელი ჭრელა-
 ძეების მოქმედებები, თითონ არ იციან რას
 შობიან, იმასიან: ჩვენა ვართ, ჩვენ, და

ბოლოს კი ვხედავთ, რომ სულ ტყვილად
 ევიროდნენ. მათ ევირილს აბა რა სარგე-
 ბლობა მოუტანია? სრულად არასფერი!
 სულ ერთი ეფექტის და თერგ დალეულების
 წამხედურობით ევირიან, და აშენებენ: თუ
 რას, თუ რას, ანგარიში არ აქვთ ამათ
 ჰლანებს. წინეთ ამისა, როცა მარშალს
 ვიწმევდით რა ჰლანები დასატეს, რომ
 იცოდეთ ბატონებო სწორეთ გაგიკვირდებათ;
 აბა თქუწნი ჭირიმე: რიონში ჰარასოდი
 შემოივანეს ქუთაისამდის, მერმეთ ქუთაისი-
 დგან ქალაქამდის რკინის გზა გააკეთეს,
 ასე რომ, იტალიის ოპერაში წავიდნენ
 საღამოზე და ვახშმათ კი ოპერის შემდგომ
 ქუთაისში მოვიდნენ. ბარაქალა რკინის გზაჲ!
 რაღა, რჩევა რომ კითხოთ არიან უოჩა-
 ღები, მაგრამ საქმეში სუსტობენ, არა-
 ფერია, ემარწვილები ბრძანდებიან, უოველი
 ფერს მიეწვიან, თითქმის არც ჯეერანი
 წაუვათ მუხლად !!! ამას წინეთ, კემნაზიე-

ლებმა საზოგადოების შეწევნით წარმოადგინეს ქუთაისში სსჭა და სსჭა თეატრები» ღარიბების სასარგებლოდ» მაგრამ თეატრის გათავების შემდგომ კლუბში კარგი მასწინძელობა ქონდათ, ასეთი მასწინძელობა კი ქონდათ რომ თითქმის» ღარიბები» დაავიწყდათ. ღმერთმა უშველეთ მეც დამალევენეს ერთი ორი ჭიქა ღვინო და არ ვიცო რა ცაღა შეუშუნა იყო ისეთი კარგი კი რამ იყო, რომ ბევრი ვლოცე იმის დალევინებისათვის. დიდი ხანი არ არის რაც გიანლენ ჩქვწნ ქუთაისში კომენდიანსიკები, არ ვიცო რა მიზეზისათვის ეძახიან კომენდიანსიკებს, ქუთაისში უფრო მართალი სახელი უნდუ იქოს, ვკონებ თუ არ მეძლება «ფოლტიჟონები» თავის დღეში არ შესთომიან ამისთანა ბედნიერებას ეს კომენდიანსიკები, ვკონებ ბოშვიც არ აკლია არც ერთს ამათს წარმოდგენებებს. ძალიან ფულის მოგებაში არიან. იძახიან ამისთანა ძვირად უოფილა

სადმეო თითქმის ევროპაშიდაც სახელ გათქმული არიანო, და დასამტკიცებელად თავიანთი სიტყვებისა მოწმობენ იმ ჰირებთ რომელიც ეოფილან რუსეთში. მაგრამ ბატონებო, ეს რასაგავს? რუსეთეძეებს რომ მოეწონოთ უმჯეელათ ჩუწნც უნდა მოვიწონოთ? რა ჰირობაში, ან რათ, ნუ თუ ეოველიფერი უნდა მოვიწონოთ რაც იმათ მოეწონოს? არა, არა! თუ არ გაშიწერებით ერთს მოგახსენებთ ამდონ ფულს, რომ ხარჯავს ჩუწნი საზოგადოება სულტეუილია უბრალოდ, ის უმჯობესი არ იყო, რომ ჩუწნი საკუთარი თეატრი გექონოდა? ძალიან სასარგებლო რამ იქმნებოდა. ნუ თუ კომედიანნიკების ეურება სჯობდეს? არა, თამამად ვიტევი არა. ასეთი რამ ჭოკუსნიკი გახლავს ჩუწნი წვერიანი გერმანი, რომ მართლა გასაკვირბალი რამ არის უბრალო სალხისათჯს, მაგრამ ერთჯერ თუ ორჯერ. აბა ერთი დაუკვირდით ვისაც თქუწნგან თეატრი უნახავს

და წარმოდგინეთ კი ჰირ უთნეველად
თ. გ. ერისთავს მელოდრამაშია შეშლილია
საცა გიჟი ქალი შავ კაბაში თმა გაშლილი
მღერს და ლაპარაკობს. მე არა მგონია
ქართულისათვის ამაზე უკეთესი კარტინა
ვინმემ მოძებნოს. მაგრამ თუ ისე წარმო-
დგინეთ ქართული თეატრი, როგორც ვეფხვს
ტეაოსნის წარმოდგენას აზივებდით, მაშინ
უეჭველია რომ ცუდი რამ იქნება ჩვენს
ქართული თეატრი. ბატონებო, თქვენვე
კარგა მოგესხენება, რომ აკტიორობა და
აკტრისობა თვალ ტანადობაზე კი არ არის,
ესეც ერთი დიდი ნიჭია და ნამეტურ იმ
კაცმა ან ქალმა, როგორ უნდა ითამაშოს
რამე როლი თეატრში, რომელსაც არც
თეატრი უნახავს და არც შეუძლიან წარმო-
დგინოს თუ რა რიგია ან რა არის თეატრი.
მარბან ვეფხვს ტეაოსნის წარმოდგენას
რომ აზივებდენ, მაშინ მისთანა აკტიორებს
ეძებდენ, როგორიც მოქმედნი ჰირები

ამოვნებით არიან ვეფხვის ტუაოსანში
 წარმოდგენილი ის კი აღარ განიმრახეს,
 რომ იმ კაცებს, რომელიც დღეს თავიანთი
 ასოვნებით სასეღ განთქმული არიან იმერე-
 თში შეუძლიანთ თუ არა ითამაშონ როლები
 იმ გრძნობით, როგორიც გრძნობას და
 აკტიორის მისრა მოსრას თითონ ჰოცმა
 თხოვილობს. ნუ თუ ჩუწნ მაუერებელან,
 უნდა დაჯერდეთ აკტიორების მოსულობას
 ე. ი. იმათ სიმაღლეს, მოსულობას და
 ზირის სასეობას? მე მგონია რომ, ამ გვარი
 სიკეთე აკტიორებისა ძალიან ფუჭეა, ნამტურ
 ვეფხვის ტუაოსნისათჳს, რომელიც ძალიან
 ცუდათ არის გადაკეთებული და მეტის მეტი
 დიდია თეატრში წარმოსადგენათ. და ამ
 გვარი კომენდიაჩიკები, როგორიც ესენი
 ბრძანდებიან იშოვიან ფულებს თუ არა
 მაშინვე თავის გზისაკენ გაუდებიან. ან კი
 რაღა მოგება ექნებათ მაშინ როცა ერთი
 და იგივე წარმოდგენას ათას ჯერ განიმეო-

რებენ. მაგრამ ახლა კი ცხოვრებაში არიან. ვისაც უნდა შესედოთ ეოველი კაცი მიწის ამ ბულვარში, რომ დაუძახოთ: აი მისაილ, კოსტანტინე, გიორგი, ვასტანგ და სხუთებს სად მიდიხარ, უეჭუტლია თავითაც და ხელებითაც გაჩუტნენებს, რომ კომენდიაჩიკებთან მიეშურება. გული შემოწუხებს ამათზე ამდონმა ლაპარაკმა, აიგუშინ იმისთანა წარმოდგენა იყო, რომ ჯერ იმისთანა არ ეოფილა. სასამართლო ადგილებშიდაც მეტზე აღაზრდურზე ვლანტარაკობთ აი კომედიაციები და კომენდიაჩიკები. საშინელი რამ ზარალი მოუვიდა ჩუტნის ბულვარს სასამართლოების წინ რომ აღაზრდის კარებია. აღარ ეშვებიან ხალხი დილიდამ საღამომდი თუ ჭიან ზაპიროსს სმენ, თუ ლაპარაკობენ. ვისაც ახალი ამბის გაგონება გნებავთ აქ მობრძანდით და გაიგონებთ. არც კვირეა ამისათვის და არც აღდგომა მოუხსვენებელი, რამ არის საწყალი. ჩუტნი

ჩუტნი საზოგადოება დიდიდგან საღამომდის
 ვიზიტს უკეთებს ამ ჰატარა ადგილს.
 ისე გაუჭირდა საწყალ ამდონი სტუმრია-
 ნობით საქმე, რომ ქუტსკენელში გაზარვას
 აზირებს. ძალიან ძირს დაიწია იმ ადგილს
 ჩუტნმა ბურჯარმა, ასე რომ ცოტა წვიმა
 როცა არას, მისთანა ტბა დგება ხალმე
 ამ ალაუაუის კარებთან, შეიძლება რიონის
 ჰარახოდმა თავის უფლად იაროს. ღირს
 მსოფლოდ რომ ჰატარა თხრილი გაჭრან
 ახალ სიდამდის და მეჩე რა საკურველია,
 რომ თავისუფლად შამოვა რიონის ჰარა-
 ხოდო როგორ უნდა ვიფიქროთ თავ
 შესაგტოვებელი ადგილი იქნება ბუტკასთან
 და უნდა განვიძრახოთ, რომ გვიან თუ ადრე
 ის ადგილიც ძირს დაიწევა, მაშინ უეჭვე-
 ლია რომ გათხრიან თხრილს და შეაერთე-
 ბენ, ასე რომ აზიის ვენეცია იქნება ჩუტნი
 ქუთაისი. მაშინ უეუჩეთ ჩუტნს საზოგადო-
 ებას ჰატარა ნავებს გაიწეობენ და დაიწეებენ

სეირნობას და ვიზიტობას. ერთი სიტუაცია განათლდა ჩუტნი ქუთაისი: კომენდიანტები სომ ქუტყანასე არ არის ამითანა, რიონში ზარასოდი შემოდის ბუტკამდის და მერე კი რკინის გზა არის ქალაქამდის; მაგრამ ძალიან შიშობენ, რომ ხარაგაულის გზაში ვაგონი არ დაემტკრესთ და ამისათვის ჩუტნმა ჭრელაძეებმა განიმრასეს, რომ ბუტკი-დგან გაიყვანონ თხრილი და წყალ წითელას შეართონ, მერმეთ წყალწითელა უდათ რომ შეაერთონ ჯიშურას, ცოტა ჯაფა მოუვათ, მაგრამ ამათ ფანტაზიას ვერაფერი ვერ შეაუენებს, მერმეთ შეეცებიან ვვირილას და ვვირილიდგან სხუა წელებით მივლენ მოლითამდის, მოლითიდან ცოტა ჯაფა დაჭირდებათ რომ ტკვარს შეაერთონ.-აი ბატონებო, რა ჰლანია და ან როგორ ნათლდება ჩუტნი ქუთაისი? ახლაც კი ღვთის მოწვეალებით კარგი განათლებულია: შვიდ საათზე ამოდის მზე და ექვსზე ჩადის

სიცხეებიც ძალიან არის, ასე რომ განათლებასთან არც სიცხე აკლია. რაღა უნდა მეტი ჩეჭნს ქუთაისი?—კმარა ამდონი ლაპა—რაკი ჭრელაძეებსე, ვიცით. როგორც ბრძანდებიან. მაგრამ ნუ თუ არა ფერი ვთქვათ იმ ემარწვილ ქალებსე, რომელიც ბძანდებიან ჭრელაძეების მსგავსი? იმათი ისტორია, რომ მოგიუწებთ, სწორეთ იმდონი, იქნება რომ ეს ჩემი სტატია თავს მოაბესრებს მკითხველებს და უძჯობესია ვეცადო, რომ მოკლედ ვსთქვა, რამოდენიმე სიტუა ჩეჭნ ემარწვლ ქალებსე: წმინდი ნინოს სასწავლებელს, რომელიც არის დაფუძნებული უგანათლებულების კნეინა ვარანცოვისგან, დიდი სარგებლობა მოაქვს, აი როგორ: ჩეჭნი ქალები დიად კარგა სწავლულობენ რუსულს ტანციობას, საზოგადოებაში თამადა სხუა და სხუა საგნებსედ სჯიან. მათ თუმცა არ ასწავლიან ძველ კელსაქმებს და ოჯახის მოვლას, რომელითაც აქამდის

იმერლის ქალები იუვენ ნაქები, მაგრამ
 ან კი რაღა საჭიროა ახლანდელ დროში,
 (მართალი არ გეგონოსთ)? მაგრამ ერთი
 საზოგადო შენიშვნა უნდა მივსცეთ განათ-
 ლებულ ქალებს: თქვენ რომ ქართულად
 ელაპარაკებოდეთ, ის პასუხს გიგებს ყოველ-
 თვის რუსულებ (დიად დიდი მოსაწონია,
 ვაიმე)! მაგრამ ხანდისხან სიჩქარის გამო
 ურევს ქართულს, აი ამ რიგათ; ეიბოლუ
 კი მართალია, ჰაჟაღუსტა წადი, ია ნენაფიუ
 შენ, ეტო რას ნიშნავს, მნე ნენრაფიტსია
 მაღიან, ბალიკონ, ზაჩემ გაბუტული ტი
 დღეს და სხვანი მრავალნი. ვაიმე, ვაიმე
 მე საბრალოს! რამოდენი გინებას და წე-
 ვას გამომიგზავნიან ემაწვილს ქალები, მაგრამ
 ბევრი იმათგანი კეთილი გულის ბმანდებიან
 და იტყვიან: რას ერჩით საწყალს მართლის
 წერისათვის, როცა თქვენ მაგრე ლაპარა-
 კობთ კიდევ ცოტა დაგიწერათ, შეჭველია
 აღარ გაახსენდებოდათ. არა ბატონებო!

გახსენებით და მოაზრებით ბევრს გავის-
სენემდი, მაგრამ თქუტნს წეენას ვერდები.
ამას წინეთ სადილათ ერთ ჩემ მგეობარ კაცთან
ვიუავი, ერთმა ემაწვილმა ქალმა ფანჯარაში
გაისედა და იკითხა: ეტო რა არის? სახლის
სახელი ველარ მოიგონა ქართულებ, ველარ
მოიგონა თუ მოიწონა თავი მით რომ
ქართული დაავიწედა ისიც არ ვიცდი. ამ
პატიოსან ქალს ისეთი კითხვა მოუვიდა
როგორც ერთმა იმერელის ღარიბის კაცის
ქალმა სული მოიდგა, და მერმეთ კითხვა დაიწყო:
ნეტავი ვიცოდე ის რა ბა-ლა-ქია რომელიც
ქორცს და ქელს ცვაძს. მაშინ მეორე იმე-
რელმა მიუგო: ეკ ის ბალასია, რომელსაც
ემაწვილობასე თქუტნ კრეფდით და რჩე-
ბოდით, მაგ ბალასს ქვიან ჭინჭარი; არც
ერთსელ დაუბუძსავს თქუტნთჳს სელებიო
და ძალიან კეთილის გულის ეოფილხართ
რომ ავის დავიწეება გცოდნიათ. მართლა
ერთში კი ძალიან საქები ბძანდებიან ის

ზოგიერთი ემაწვილი ქალები, რომელსაც
ვეძანით ჭრელაძეებს ძალიან მღოცველი
ბმანდებიან სმირად დადიან სან მოწამეთას
სან გელათს არა თუ მარტო ისინი? არა,
ბევრი სსჭა ემაწვილები ჭრელაძეებითურთ.
როცა წაბმანდებიან აი როგორც ამას წინეთ
გელათს. ერთი ორმოც ცხენოსან
ნაკლებ არ წავლენ; ცხენოსნობაზე რა უნდა
ვთქუა: ერთი მეორეს ჯობიან.-მაგრამ ჩუტნდა
საუბედუროდ სანდის სან ჩამობრმანდებიან
მოსასვენებლად წუალ . წითელას ჰირზე
გელათისკენ მწვანე მოლზე სის ჩრდილის
ქუტუ (რომელითაც ამტკიცებენ ქართლის
მჯლობას), და არის საშინელი სმა და მოლზე-
ნა ასე რომ საცა აზირებდენ მისვლას,
ის ადგილი ავიწელებათ და ევირიან მერე
წავიდეთ; აი სვალ სვალ, მაგრამ იმ სვალ
სვალობაში, რომ მიდიან მაშინაც. სსჭა და
სსჭა მიზეზების გამო ველარ ასრულებენ იქ
მისვლას. და რომ კითხოთ: სად იყვნენ,

უვეჭველია გეტყვიო გელათსაო, მაგრამ აშო-
როს კი ბატონებო!!! დრომდის მძვდობით.

თერგ დალეული.

1862 წელსა

18 აპრილი.

ქ. ქუთაისი.

სასწავლებელი.

თითქმის ყოველთვის ვხედავთ, რომ
მიზეზნი სხვათა და სხვათა კაცთა უბედურო-
ბისა არიან, ანუ მშობელნი, ანუ უმარწუ-
ლობითის ქაძისა მეპატრონენი მისნი. უბე-
დურობანი არიან ორ კვარნი, ერთი შემთუწ-
ვითი ზეკარდამოს განკებითა, რომელსაცა
სიბრძნე კაცისა ვერ მისვდება და ვერც
დაინახავს რათა აიცილოს თავისა თვისი-

საგან, სოლო მეორე უბედურობა დაიბადება, კაცისა უკადრისისა ჩუჭულობისა გარეუნილობისა და ნამეტნავათ უსწავლელობისაგან; მიზეზნიუკანასკნელისა უურობშირათ არიან მშობელნი, ამისათვის, რომ მრავალს მათგანს არა აქვს მზრუნველობა და არ შედიან მოცადინეობაში, რომ მათნი შვილი იუვენ დაეწებულნი იმ გზაზედ სწავლით და განათლებით, რომელიც გზადღეს გუჩქეს გახსნილი უმაღლესისა მოწულებითა მთავრობისათა.

არიან მშობელნიცა, რომელთაცა ჭსურთ მისცენ შვილი სადაჲ სასწავლებელში, მაგრამ სხუა და სხუა უბრალონი მიზეზნი აბრკოლებენ, - მშობელს ჭსურს ვიდრე თავის შვილს ნახავს რუსულის აზბუკით, შვილმა იცოდეს: ნამდვილი ლაპარაკი, წიგნი, წერა, რაოდენიმე ლოცვა და კანონები თავის საწმუშეობისა; და რადგანაც მშობელი ვერ შედავს იმ გვარს სასწავლებელსა, რათა

მისცეს შჯულს სწავლა თავის სარწმუნოების
ენაზედ, და არცა აქეს ღონე შეიყვანოს
სახლში მასწავლებელი, არის დადუმებული,
ჰკარგავს ოქროს ღრობას თავის შჯული-
სათჳს, ასე რომ, შჯული გაუხდება ჰასა-
კოვანი, რომელსაცა უდუღს სისხლი ემაწ-
ლობისა, და რომელსაცა არა აქეს მთავო-
ნებული: შიში მღუთისა, ჰატვიის-ცემა
მშობელთა და მორიდება მონათესავეთა,
ესენი არიან ბევრჯელ მიზეზნი კაცთა
უბედურობისა.

აწიანცა საზოგადონი, რომელთაცა გულს
მოდგინებით ჰსურსთ თავისის სარჯით
გახსნა სასწავლებელისა, არა თუ თავის
სარწმუნოების ენაზედ, არამედ სიხარულით
მიიღებენ თუ იმ სასწავლებელში დაინახვენ
რომ ბრუნემდეს სწავლანი სსჴა და სსჴა
ენებზედაც; ამ გვარის საზოგადოებისათჳს
საჭირო არს მხოლოდ კაცი, საზოგადო-
საზნ ჰატვიისცემით მიღებული, და კაცი,

რომელსაცა შეეძლოს ერთის ხმით გააბედინოს საზოგადოებას და მოიყვანოს აღსრულებასეოდ რაოდენ წლის საზოგადოებისივე სურვილი.

იმ გვარს საზოგადოებას როგორც შევასწავნებ მიეთვისება ქ: ქუთაისის სომეხთა საზოგადოება, და კაცი პატვის ცემით მიღებული არის მათ-შორის სარქის-ეპისკოპოსი. ჰირველმა ისურა სასწავლებლისა გაღება ქუთაისში, სადაცა უნდა იყოს სწავლა, სომხურს, რუსულს და ქართულს ენებზედ, და მეორემ მოსცა მათ მღვდელი მათივე სარწმუნოებისა, მრავალ გზით გამოცდილი, სწავლასა შინა სამსახურს ენებზედ სრულყოფი და აღმასრულებელი ეოვლისა კეთილისა საქმისა ტერ-დავით იარაღოვი, რომელმანცა ჰირველ მოსვლასედეკე დაანახუა საზოგადოებას თავისი გულმოდგინეობა, და საზოგადოებამაც მიხედა მაგალითსა მისსა, და შესწირეს

მათ და მრავალთა შეძლებისა მებრ თჳსისა რათა არ დარჩნენ უნაწილონი დაწეობილს კეთილს საქმეში.

გასსნა ჩემიერ თქმულისა სასწავლებელისა არის მეოთხე თავე და ამ მოკლეს დროებაში იწურთენებიან სწავლით უმეტეს ორმოცსეუდ ემარწვილნი, მე ჩემის მხრით როგორც ვხედავ სწავლასა მცირე წლოვანთა უმარწვილთასა, ვითარცა მამულის მოუვარეს მისარის და ვიტყვით; ჰატივი მხრუნველთა, ჰატივი და ნეტარება ფულისა შემწირველთა და ჰატივის-ცემა მღვთმარებით შრომისა აღმასრულებელსა, და არიანცა მრავალნი მოიხედენი, რომ უკეთუ სწავლა და გულსმოდგინება რომელიც დღეს ბრუნავს ახლად გასსნილს სასწავლებელზედ დარჩება საუკუნოთ, უვეჭველათ განიღვიბებს ბუნებითი ნიჭი საქართველოთა ემარწვილთა ქუთაისში, და ნიჭიერება კეთილის სწავლითა და განათლებითა განვრცელებული, განამორებს

კაცისაგან ეოველსავე უკადრისობას და
მასთანავე მანკიერსა უბედურობას.

თავადი გიორგი თუმანოვი

სტატისტიკა ხალხის სიცოცხლისა.

ანგლიის გაზეთში არის დაბეჭდილი შემდეგში: «ქუჩ-
უნის შირსედ ირიცხება ხალხი ათი ათასი მილიონი.
ეოველი ენა, რომელიც ცნობილი არის, და რომელსე-
დაც ღაზარაკობს ეს ხალხი, შეადგენს სამი ათას სამო-
ცდა ერთმდინ, და ამ ენებზედ ასწარებობენ ათასი სარ-
წმუნოებანი. საშუალო კაცის სიცოცხლე არის ოცდა ცა-
მეტი წელი და ექუსი თთჳს; ახალ დაბადებულთაგანნი
მეოთხედი ნაწილი იხოცება გიდრე შჯდის წლის ჭასაკის
მისწევნამდინ, და ნახევარ ჩჯდმეტ წლამდინ. ასის კაცი-
დგან მხოლოდ ექუსი ჭსძლებს სამოცს წლამდინ და მე-
ტს, და ათასიდგან ერთი ძლივს მიახწევს ას წლამდინ.—
ხუთასის კაციდგან მხოლოდ ერთი ჭსცოცხლებს ოთხმოც
წლამდინ. ათი ათასის მილიონის მცხოვრების ხალხიდგან
ოცდა ცამეტი მილიონი იხოცება წელიწადში; ოთხმოცდა
თერთმეტი ათასი ეოველ დღე; სამი ათას შჯდას ოცდა-
ათი ეოველ საათში; სამოცი ეოველ მინუტში; მასასა-
დამე ეოველ სეკუნტში კვდება თითო კაცი.—მაგრამა
დანაკლისი მთარდება ახლად დაბადებულებისაგან. დღა-
კაცი უფრო ბევრსა ჭძლებს კაცზედ ორმოცდა ათს წლ-
მდინ; ხოლო ამ ჭასაკის შემდეგ დედაკაცი ცოტასა ჭსძ-

ღებს კაცზედ. ისტებიან და იხადებიან უფრო სწიწად
ღმით, კიდრე დღისით. (*)

გ. რჩეულოვი.

ელექტრიკური გვირგვინი.-ფრანციის
იმპერატრიცას ეგგენიას უმსადებენ იმ გვარს
სახუქარსა, რომელსაც არაფერი არა შეედრე-
ბარა. წვრილ-წვრილის ბროლებითგან
შემსადებულია გვირგვინი, რომელშიაც შეშვე-
ბულია შიგ ელექტრიკურად სინათლე. ეს
სინათლე ესევეა თავის გარეშეშმო. ბრილი-
ანტები, ალმასები, ღაღები და სხვა გვირ-
ფასი თვლები, განათებული ამ ელექტრიკურის
სინათლის შეშვებით, ბრწეინამენ ისე ძრიელ,
რომ შეიძლება სრულებით ბნელი ზალა,
უსამთღოთ გაანათოს ამ გვირგვინმა. ეს
სინათლე ისეთი იქნება, როგორც შეადღისას
ბრწეინავდეს მზე, იქნება ძრიელ დიდი
სინათლე და ცხადი.

(*) ესევე სტატისტიკა მივიღეთ ნათარგმნი ჭეთისით
ივ. დავიდოვისაგან, რომელთაგანაც მოვიტოხოთ ბოდიშს,
რადგანც უფ. რჩეულოვისა დაკბუჭდევით, როგორც უფ-
რო ადრე მიღებული. რედ.